ఉన్నది - ఊహించేది

గడియారం మూడుగంటలు కొట్టింది. శంకరం వీధి లోకి చూశాడు. సరోజిని వస్తున్న జాడలేమీ కనిపించలేదు. 'ఆమె రాకుండా ఉంటే బాగుండు' ననుకొన్నాడు శంకరం. ఈ దిక్కుమాలిన లోకంలో అనుకొన్నవి అనుకొన్నట్లు జరిగిచావవు. ఈమాట నిజమేగానీ, ఇవ్వాళమట్టుకు శంకరం అనుకొన్నది కాస్తా జరిగింది. మూడున్నరఅయినా సరోజిని రాలేదు. శంకరానికి చాలా తేలికిచ్చినట్లయింది. దాదాపు మూడు నెలలనుండీ అతను సరోజినితో ఉడ్డుకుడిచిపోతు న్నాడు. ఆమెను వదిలించుకొందామని గట్టిగానే ప్రయత్నిం చాడు శంకరం. కానీ ఈ పప్పులేమీ సరోజినిదగ్గర ఉడక లేదు. అతను వదిలించుకొనేందుకు ప్రయత్నిస్తున్నకొద్దీ, కుమారి సరోజిని అతన్ని మరింత కరుచుకుపోసాగింది. రాను రాను సరోజిని అతని కొక గుదిబండలాగైంది.

ఆమెవల్ల లాభాలసంగతి అట్లాఉంచు. అవన్నీ తన కేమీ సద్యఃఫలితాన్నివ్వలేదు. ఇచ్చినవాటితో ప్రస్తుతం తనకేమీ అవసరంలేదు. అవన్నీ ముక్కులో వెంట్రుక కొప్పులో కొచ్చినప్పటిమాట. ముందు తను బోలెడంత నష్టపోతున్నాడు. చదువు బొత్తిగా సాగటల్లేదు. స్నేహి తులు వీధి వీధికీ ఈ శుభవార్తను ప్రసారంచేస్తున్నారు. ఒకటి రెండుసార్లు గోడలమీదగూడా తమ పేర్లు రాశారు. ఇంత అల్లరీ జరిగినతరువాత తను సరోజను పెళ్ళిచేసుకోక

పోతే, నానా అభాసుగానూ ఉంటుంది. చేసుకోవటానికైనా తనకేమీ అభ్యంతరం లేనిమాట నిజమే! సరోజినికి ఏమాత్రమో చక్కదనముంది. తనకంటే రెండుక్లాసులంటే-రెండే క్లాసులు తక్కువగా చదువుకొన్నది. ఈ క్షణాన రెండు చేతులా సంపాదిస్తున్న నాన్న ఉన్నాడు. అమ్మ ఉన్నది. భగవంతుడు మేలుచేస్తే ఒక అన్నగారుకూడా ఉన్నారు. కులగోత్రాల పట్టింపు తన కేమాత్రం లేదు. పోనీ అది చూదామన్నా—తన కులంవాళ్ళే! వీటన్నిటినీ మించి ఆవిడ తనను ప్రేమిస్తున్నది. పరీక్షకు నిలుస్తుందో లేదోగానీ, మాటలనుబట్టి చూస్తే తనను మినహా మరొక మొగవాణ్ణి పెండ్లాడనే పెండ్లాడ దనిపిస్తుంది.

అయినా శంకరానికి సరోజను పెండ్లాడబుద్ధెయ్యే లేదు. లోకు లేమనుకుంటారోనన్న భయంగూడా లేకుండా, పాటికి పదిసార్లు తన గదిచుట్టూ తిరిగే సరోజను తలుచుకున్నప్పుడల్లా, శంకరానికి ఆవిడమీద జాలివేసేది. ఒకటి రెండుసార్లు స్వగతంగా విచారం ప్రకటించాడు. ఆమెను వీలయినంత మేరకు తనకు దూరంగా ఉంచాలని చూశాడు. సరోజిని ఈ ప్రయత్నం పసికట్టింది. అతని ఆటలేమీ సాగనివ్వలేదు. తన ప్రియత్నమూ మానలేదు. ఏనాడో ఒకనాడు శంకరం తనను చేసుకోకపోడని ఆవిడ నమ్మింది. ఈ నమ్మకానికి గల ఆధారా లేమిటో ఆవి డెక్కడా బైట పెట్టలేదు.

గడియారం నాలుగుకొట్టింది. సరోజినిరానేవచ్చింది. అయితే ఈసారి ఒక్కర్తే రాలేదు. ఆమెవెంట తండ్రికూడా

తెచ్చుకొంది. కొత్తమనిషిని చూచి శంకరం తగుమాత్రం గాభరాపడ్డాడు. 'మరేమీ ఫరవాలే'దని సరోజిని హామీ ఇచ్చిందాకా అతను స్థిరపడలేదు.

"వీరే నాన్నా, శంకరంగారు. ఎవరూ? ఇందాక నీతో చెప్పలా……" అన్నది సరోజిని తండ్రిని శంకరానికి పరిచయంచేస్తూ.

"అదేలే…"అన్నాడుసీతాపతిగారు.ఆయనగారుశంకరాన్ని తదేకంగా పరిశీలించారు. కుశలప్రశ్నలు వేశారు. ఎక్కడెక్కడ బంధువు లున్నదీ అడిగాడు. తనకెవరు బంధువులో, వాళ్ళల్లో వాజెమ్మ లెవరో మంచివాళ్ళెవరో, ఎంతమందికి తను చిన్నతనంలో చదువూ గట్రా చెప్పించాడో, వాళ్ళల్లో ఎవరెవరు తన్నేయేవిధంగా చూస్తున్నారో వైనవైనాలుగా చెప్పాడు సీతాపతి. అంతసేపూ ఆయనకళ్లుశంకరాన్ని వెదుకుతూనే ఉన్నాయి. ఆ పద్ధతి చూస్తుంటే శంకరానికి చిరాకేసింది. ముఖాలు చదివి ఉద్దేశ్యాలు తెలుసుకొనే సీతాపతి తన ప్రసంగం ఆపి, శంకరాన్నిగురించి ఎత్తుకొన్నాడు. తద్వారా ఆయన కొంత సమాచారం సేకరించుకోవాలి. సరోజమాటలమీద ఆయనకు నమ్మకంలేక కాదుగానీ, పిచ్చికుంక - గోరంతను గంపంతలు చేసిందేమోమరి!

శంకరం అన్నిసంగతులూ దాచకుండా చెప్పేశాడు. ఆయన అడుగుతున్న దెందుకో శంకరానికి తెలియకపోలేదు. తెలిసీ తను ఉన్నదేమిటో చెప్పాడు. తల్లిదండ్రులు లేరన్నాడు. మేనమామ చదువుచెప్పిస్తున్నా డన్నాడు.

"అయితే దానివల్ల ఆయనకేమీ లాభించదు. కూతురునిచ్చుకోటానికిగూడ లేదు. ఆయన అయిదుగురు పిల్లల్లోనూ, ముగ్గురు మొగపిల్లలు. ఇద్దరు ఆడపిల్లలూ చిన్న వాళ్ళు. తనకున్న ఒక్కగానొక్క చెల్లెలికోడుకునని నాకు చదువు చెప్పిస్తున్నాడు." అన్నాడు శంకరం.

సీతాపతిగారికున్న ఒక్కో సందేహమూ పటాపంచలయింది. ఆయన లేచి, పైపంచ విదిలించి భుజాన వేసుకొని, చెప్పులుతొడుక్కొని, 'వెళ్లొస్తా' నని శంకరంతో చెప్పి, బైటికి అడుగుపెట్టాడు.

'నేను ఫస్టుషోకి వెళ్ళొస్తాను నాన్నా!' అన్నది సరోజిని వాకిటిదాకా వెళ్ళి.

"ఒక్కర్తెవేనా?" అన్నాడు సీతాపతి.

"నా కేమీ భయంలేదు."

"పోనీ, శంకరంగారు నిన్ను యింటిదాకా దిగబెడతారేమో కనుక్కో. అన్నట్టు ఆయనగార్ని రాత్రికి మనింటికి రమ్మను. అక్కడే భోంచేస్తారు."

శంకరం ఏదో చెప్పబోయాడు. అప్పటికే సీతాపతి పది గజాలదూరం వెళ్ళాడు. రానని బిగ్గరగా కేకవేయటానికి శంకరంమనస్సు ఒప్పుకోలేదు. బరువుగా కుర్చీలో చతికిలబడి-"ఇదంతా ఏమి" టని సరోజను అడిగాడు.

"ఏముందీ?" అన్నది సరోజ నవ్వి.

"నీ పద్ధతి చూస్తుంటే నాకు చాలా భయమేస్తున్నది. నువ్వెందు కింత సాహసించావో తెలియటంలేదు" అన్నాడు శంకరం.

"నేనుత్త పిరికిదాన్నని మావాళ్ళందరూ అంటుంటారు. నేనూ నిజమేమో ననుకొన్నాను. ఏ మాత్రం ధైర్యమున్నా—మా నాన్న—ఎప్పుడో ఇక్కడి కొచ్చేవాడు. ఇంత ఆలస్యం అయ్యేదే కాదు; మరి నాలో మీకు సాహసం ఎట్లా కనిపించిందో నాకూ తెలియటల్లేదు" అన్నది సరోజ. తను చాలా తెలివిగా తప్పుకొన్నానని సరోజ లోపల సంతోషించింది. అయితే ఆ సంతోషం శంకరం ఎక్కువ సేపు దక్కనివ్వలేదు.

"నువ్వు మీ నాన్న నెందుకు తెచ్చిందీ నాకు తెలుసు. అయినా నువ్వీ పాడుపని ఎందుకు చేశావా అని?"

"ఇది పాడుపనా?" అన్నది సరోజిని.

"నామట్టుకు నాకు పాడుపనిగానే ఉంది. నువ్వో లింగయ్యను ప్రేమించావు. వాణ్ణి తప్ప ఇంకోణ్ణి చేసుకోనని హఠంచేశావు. ఆ లింగాయ కమామిషేమిటో తెలుసుకోనేందుకు మీ నాన్న వచ్చాడు. మీ నాన్నగ్గూడా ఆ లింగాయ నచ్చినట్లు గానే వుంది. బావుంది. అయితే ఆ లింగాయకు నిన్ను చేసుకోవాలని ఉన్నదో లేదో నువ్వు ఆలోచించ లేదు. మీ నాన్న అంతకన్నా ఆలోచించలేదు. మీ రిద్దరూ కలిసి ఆ లింగాయకు ఉరిదెస్తున్నారు" అన్నాడు శంకరం విసుగ్గా.

సరోజముఖం మాడిపోయింది. తన మాటలు చాలా ఘాటుగా తగిలాయని తెలుసుకొన్నాడు. అందులో అవసరాన్ని మించిన ఘాటు తను ఉపయోగించాడు. రవంత పాలు తగ్గించినట్లయితే బాగుండేది.

"నన్ను పెళ్లాడ్డం నీకు యిష్టంలేదా శంకరం?" అన్నది సరోజ తెగబడి.

"ఇష్టంలేదని చెప్పడానికి భయంగా ఉంది."

"ఎందుకూ? చెబితే యిక్కడెవరూ నిన్ను కొరత వేసేవారు లేరే!"

"అవసరమొస్తే కొరతవేసేవారున్నా - చెప్పదలచిం దేమిటో చెబుతాను...... ఇష్టంలేదని నేను చెప్పగానే నువ్వూరుకోవు. ఎందుకు యిష్టంలేదో నువ్వడుగు తావు. ఆ ప్రశ్నకు చాలా పెద్ద సమాధానం యివ్వవలసి ఉంటుంది. నీలో ఫలానా లోపం ఉన్నదని నే ననను. ఆ మాటకొస్తే లోపమంటూ లేనిది ప్రపంచంలో ఏముందీ?"

"మరి నువ్వెందుకు కాదంటున్నావో చెప్పవేం?"

"నన్ను చెప్పనివ్వం దేనా?" అన్నాడు శంకరం. సరోజ ఏమీ మాట్లాడలేదు.

"నేను నిన్నిప్పుడు కాదంటే నువ్వేమవుతావో ఆలో చించావా? నే నెంతదూరం జరిగినా, నువ్వు నన్నంటిపెట్టు కొనే ఉంటున్నావు. మనిద్దరం దొంగచాటుగా దాంపత్యం వెలగబెడుతున్నామని కాలేజీ మొత్తానికి తెలిసింది."

"నువ్వు ధైర్యంచేస్తే భయపడటానికేమీ ఉండదు. అనుకోనివ్వు. మనకేం? ఇదివరకు కాకపోతే, రేపు మనం వెలగబెట్టకుండా మానుకోవటల్లేదు గదా!" అన్నది సరోజిని.

"మానుకుంటున్నామనే నే ననుకొంటున్నాను."

సరోజ దిమ్మరపోయింది.

"నువ్వెవరినన్నా ప్రేమిస్తున్నావా శంకరం?" అన్నది కాసేపు తాళి.

శంకరం నవ్వాడు.

"లేదు. ఎవరినన్నా ప్రేమించటమే జరిగితే, ముందు నీ విషయమే ఆలోచిస్తాను సరోజా. అయితే అది జరగదనే నా నమ్మకం. ఎందుకంటే - నాకు ప్రేమలో బొత్తిగా నమ్మకం లేదు."

"లేదా?" అన్నది సరోజ కనుబొమలు పైకిలాగి ఆశ్చర్యంగా,

"నీకు చిత్రంగా ఉంది కదూ యీమాట? నాకుమ ట్టుకు లేదు. అదొకరకమైన జబ్బు. అది సోకినవానికి ఏ మందూ సరిగ్గా పనిచెయ్యదు. కాలంకలసివచ్చి కుదిరిందా సరేసరి, లేదా వాడా రోగంతోనే ఆవలించి చస్తాడు. నేను బోలెడుమందిని చూశాను. అందులో ఏ వొకరిద్దరో తప్పిస్తే మిగతావారందరికీ యీ జబ్బే ఉన్నది. లక్షరోగాలకు పది లక్షలరకాలమందులు కనిపెడుతున్నారు. రోగానికి మందు కనిపెడుతున్నట్లు నా కెక్కడా దాఖలా లేదు." అన్నాడు శంకరం.

సరోజనికి శంకరాన్నిచూస్తే భయమేసింది.

"నన్నడిగితే ప్రతివాడికీ ప్రేమించే హక్కు ఉండ గూడదంటాను. మనిషిదగ్గర డబ్బునుబట్టి, వాడికి ప్రేమించే యోగ్యతలు పెరుగుతుంటాయి. మా ఊళ్ళో ఇద్దరు కలిసి, వొకే రోజున, వొకేచోట, వొకేసారి తెరమీది స్టారును ప్రేమించారు. ఆ స్టారు, ఉన్న అవయవాలన్నీ అవకాశ

మున్నంతవరకూ ప్రేక్షకులను చూడనిచ్చింది. ఇద్దరూ ఆవిణ్ణి ప్రేమించారు. ఏం జరిగింది? బాగా డబ్బున్న మొదటి వాడు పాతికెకరాల పొలమూ తెగనమ్మి ఆ స్టారును మూడు నెల్లు ప్రేమించాడు. ఆ రెండో వెధవ యిప్పటికీ గుటకలు మింగుతూనే ఉన్నాడు. కాబట్టి దరిద్రుడికి అన్ని హక్కులతోపాటు ప్రేమించేహక్కుగూడా లేదని నా నమ్మకం.” అన్నాడు శంకరం.

“ముష్టి డబ్బుకూ, పవిత్ర ప్రేమకూ సాపత్యమేమిటి శంకరం! ప్రేమ ఎన్ని త్యాగాలు చేయిస్తుంది! అదేగనక లేకపోతే ఈ ప్రపంచం......”

శంకరం ఫక్కున నవ్వాడు.

“ఏదో అయిపోతుందంటావు కదూ? ఏమీ కాదు. నీ ధోరణి చూస్తుంటే నువ్వు ప్రేమసాహిత్యం బట్టీబెట్టి నట్టుంది. ‘చలం’గారి పుస్తకాలన్నీ చదివావా?”

సరోజిని మాట్లాడలేదు.

“ఆ గొడవ వదిలెయ్—డబ్బు ముష్టిదని నువ్వోట్లా అన్నావో గానీ, నేనుమాత్రం అనను. డబ్బుమీద నాకు నిర్లక్ష్యం ఎప్పుడూ లేదు. అది నా కళ్ళకు మహాశక్తిలాగా కనిపిస్తుంది. దాన్ని సంపాదించటంకంటే ప్రపంచంలో సాధించవలసిన ఘనకార్య మేమీ నాకు కనిపించడంలేదు.”

శంకరం ఈ మాట అనీ అనకముందే, సరోజినికి అంతా అర్థమయినట్లనిపించింది. ఈ కాస్తమాట వెళ్ళబెట్ట డానికి ఇన్ని డొంకతిరుగుళ్ళెందుకో సరోజినికి తెలియలేదు, తన తండ్రిమాత్రం యిప్పుడు కాదంటున్న దేమున్నదీ?

ఒకరి కిచ్చే కట్నం శంకరానికీ యిస్తాడు. నిజం మాట్లాడితే, తను దెబ్బలాడి మరో రెండువేలుఎక్కువగానేముట్టజెప్పించ గలుగును. ఈ ముత్తెమంత దానికి యింత రభసచెయ్యాలా? సరోజ 'ఆ భయమేమీ అక్కర్లే'దని శంకరానికి చెప్పింది.

"నే నా ఉద్దేశంతో అనలే"దని శంకరం చాలాసేపు వాదించాడు. సరోజినికి చిరాకేసింది. శంకరం వాదిస్తున్న పద్ధతి ఆవిడకు ఎబ్బెట్టుగా ఉంది. అసలు సంగతేమిటో తేల్చు కుందామని, ఉన్న సందేహాలేమిటో బైటపెట్టమని నిగ్గ దీసింది.

"నిన్ను చేసుకోవటానికి నాకే అభ్యంతరమూలేదు. నామీద వ్యాపారం చెయ్యాలని మా మామయ్య కంత కన్నా లేదు. అయితే నువ్వు నన్ను ప్రేమించానంటున్నావు. అందులో నాకు చీమతలకాయంతైనా నమ్మకంలేదు. ఈ గొడవేమీ లేకుండా సరాసరి మీ నాన్నగారే నా దగ్గర కొచ్చి 'మా అమ్మాయిని చేసుకో' మంటే నిక్షేపంగా చేసు కొనేవాణ్ణి."

'అదేమిటీ?' అన్నది సరోజిని అర్థంకాక. 'చెబు తాను. ప్రేమ కేవలం భ్రమలాంటిది. కొన్నికొన్ని పరిస్థి తుల్లో అట్లాంటి భ్రమలు పుడుతుంటాయి. ఆ పరిస్థితులు పోగానే, ఆ భ్రమలూ పోతాయి. కల నిద్రలోనే వస్తుంది గానీ, మెలకువలో రాదుగదా! మేలుకునిఉండే కలలుకనే వాళ్ళు లేరా అంటావు. ఉన్నారు. అయితే వాళ్లుమేలుకొని ఉన్నా నిద్రపోతున్నవాళ్ళలోనే జమ."

"ఒకరికొకరు యిష్టమయి, పెళ్ళిచేసుకొని, సుఖంగా ఉంటున్నవారు బోలెడుమంది ఉన్నారు" అన్నది సరోజిని.

"అక్కడే నువ్వు పొరబడుతున్నావు. దాన్ని నేను 'అలవాటు' అంటాను. నువ్వు నేనన్నమాట సరిగ్గా అర్థం చేసుకోలేదు సరోజా! నువ్వేదో నిద్రలోఉండి నన్ను చేసుకోవాలనుకొన్నావు. మేలుకుంటే నిద్రలోఉన్నంత సుఖంగా నేనుండకపోవచ్చు. అప్పుడు నువ్వు విచారించవలసివస్తుంది. నీ క్షేమంకోరి నేను చెబుతున్నానుగానీ, నాకోసం గాదు. వీటన్నింటికి సిద్ధపడతానంటావా? నేనూ సంతోషిస్తాను. నీ లాంటి అందగత్తెతో సుఖపడటమంటే నాకు నిషేధమేమీ లేదు." అన్నాడు శంకరం. సరోజిని దీర్ఘంగా నిశ్వసించింది. ఆమెకళ్ళు మెరిశాయి. శంకరమన్న చివరిమాటకు ఆమె సిగ్గుపడ్డది. గడియారం ఆరుగంటలు కొట్టింది. శంకరం చప్పున వీధిలోకెళ్ళి రత్నాటాకీసు కొక గుర్రబ్బండి కుదిర్చాడు.

ఆట చిన్నదికావటంచేత సరోజిని, శంకరం పెందలాడే యింటికొచ్చారు. భోజనానికి రాడేమోనని సరోజిని భయపడింది. రానంటే తనేవిధంగా అతన్ని రప్పించాలో ఒకటికి రెండుసార్లు రిహార్సలు చేసుకొంది. కానీ యివన్నీ బొత్తిగా అనవసరమైపోయినవి. శంకరం సరాసరి సరోజిని యింటికే బండి మాట్లాడాడు. ఇప్పటి కొక పెద్దగండం గడిచినట్లు సరోజ భావించింది.

సీతాపతి, శంకరం భోంచేశారు. రాజమ్మగారే వడ్డించింది. అసలు తనే వడ్డిస్తానని సరోజిని అన్నది గానీ,

రాజమ్మగారే ఆ ఆలోచన పడనియ్యలేదు. వాళ్ళిద్దరూ భోంచేసి వసారాలో కెళ్ళారు. సరోజిని ఆకులు, వక్కల డబ్బీ అక్కడపెట్టి లోపలికొచ్చింది. అప్పటికప్పుడే సత్య మూ, రాజమ్మా మీటింగు చేశారు. సరోజగూడా ఆ మీ టింగులో పాలు పంచుకొంది. తేలిన సారాంశ మేమిటంటే రాజమ్మకు శంకరం నచ్చలేదు. ఆ విషయమే ఆవిడ బైట పెట్టింది. సరోజిని ఛరుసిన మండిపడ్డది.

"నువ్వీకాలపుదానివి కావు. ఈ కాలపు వ్యవహా రాలు నీకేమీ తెలియవు. నువ్వు గమ్మున నోరుమూసుకొని కూచో. అంతే గానీ- అవసరమున్నా లేకపోయినా నీ అభి ప్రాయాలు మా అందరినెత్తిమీద రుద్దకు" అన్నది సరోజ దాదాపు కథలోని నాయికలాగా.

"నాకు తోచించేదో నేను చెప్పాను. ఇంతమాత్రా నికే అంతమాట లంటావుటే నువ్వు! అయినా నువ్వీమధ్య మరీ తెగించిపోయావే సరోజమ్మా!" అన్నది రాజమ్మ.

సత్యంగూడా చెల్లెలినే సపోర్టుచేశాడు. అది చాలా అవసరం. రేపు సరోజ తనను ఆదుకోనవలసిన సమయం రావొచ్చు. ఇప్పుడు దీనికి తగుమాత్రం మాటసాయం చేయటం ఎంతైనా మంచిది.

"నువ్వూరుకోవే అమ్మా! సరోజ చిన్నదీ చితకదీ కాదు. మంచిచెడ్డలేమిటో దానికీ తెలుసు. అయినా దాని పెళ్ళిగొడవతో మనకెందుకు చెప్పు? అ దెవణ్ణో "లవ్" చేసింది. వాడూ తలెగరేశాడు. వాళ్ళిద్దరికి ముడిబెట్టేస్తే తీరి పోతుంది." అన్నాడు సత్యం.

"అదో దౌర్భాగ్యుణ్ణి చేసుకుంటానంటే మనమొప్పు కుంటామట్రా సత్యం?" అన్నది రాజమ్మ.

"దౌర్భాగ్యుణ్ని అదిమాత్రం ఎందుకు చేసుకుంటా నంటుందీ?" అన్నాడు సత్యం చెల్లెలివేపు చూసి.

"ఇప్పుడు చేసుకొంటా నంటున్నవాడు అంతకంటే ఘనుడుట్రా?"

సరోజిని కోపం తారకస్థాయి నందుకొన్నది. తన శంకరం దౌర్భాగ్యుడా? ఏంచూసి దౌర్భాగ్యుడని నిర్ణయిం చింది? ఇతనికోసం ఎంతమంది కాచుక్కూచున్నారో ఈవిడ కేం తెలుసూ? తను ఏమాత్రం యేమరినా ఆ జానకి కాస్తా ఎప్పుడో గుటుక్కున మింగేసేది శంకరాన్ని. ఇట్లాంటి మంచివాళ్ళు మొగుళ్ళుగా అందరికీ దొరుకుతారా? బోలెడుమంది పోటీలమీద పోటీలుపడి చస్తుంటే తనొక్కర్తే మహా జాగ్రత్తగా శంకరాన్ని వలలోవేసుకొన్నదే! రేపు ఈ విషయం తెలిసి అధమం అరడజనుమంది అమ్మాయి లయినా గుండెఆగి చావటానికి సిద్ధంగా ఉన్నారే! అట్లాంటి శంకరం దౌర్భాగ్యుడల్లే కనిపించటమేమిటి? అనగూడదు గానీ కామెర్లరోగికి ప్రపంచమంతా పచ్చగా కనుపిస్తుందట!

సరోజిని ఊరుకోవటం సత్యం గమనించాడు. తను సరోజ కోపుకాయటానికి యింతకంటే మంచి ఛాన్సు దొరకదు. అంతా ఛిద్రమైపోయిన వ్యవహారం. కేవలం తన ప్రయోజకత్వం వల్లనే కుదుటపడ్డదని రేపు సరోజతో తను చెప్పుకోవచ్చు. దూరదృష్టిగల సత్యం రాజమ్మగారి ఏకైక

ఆదర్శ గ్రంథా

సుపుత్రిరత్నం. తల్లిమాటను కాదుకూడదని ఖండించిపారే శాడు.

"అమ్మా! నీతో అనగూడదుగానీ సరోజ మంచిపనే చేసిందే! ఎవడో ఇష్టంలేనివాణ్ణి చేసుకోకుండా, తనకు కావలసినవాణ్ణి తనే వెదుక్కుంది. తప్పేముంది? సరోజ అత గాణ్ణి ప్రేమించింది. ప్రేమంటే ఏమిటో నీకు చెప్పలేనుగానీ, అది భలే మంచిది. దాన్నెట్లా చెప్పాలో నాకూ తెలియ టంలేదు. లోకంలో చాలాచోట్ల ప్రేమవివాహాలు జరగవు. అట్లా జరగటానికి చాలాచాలా, ఏమేమిటో కావాలి. మన చెల్లెమ్మ అవన్నీ—దీనిదుంపతెగ! ఎట్లాసాధించిందో సాధిం చింది. అందుకు నువ్వు సంతోషించటం పోయి విచారిస్తా వెందుకే అమ్మా?" అన్నాడు పుత్రిరత్నం.

రాజమ్మ కిదేమీ నచ్చలేదు.

"చూస్తూ చూస్తూ వో బజారునపోయేవాడికి కన్న బిడ్డ నెట్లా యిచ్చుకోనేదిరా సత్తెం? నువ్వూ అట్లాగే అంటావు!"

సత్యం ఏదో అనబోతున్నాడు. ఇంతలోకే సీతాపతి గారే లోపలికొచ్చాడు. సరోజని శంకరంకోసం కళ్లుతిప్పింది. అక్కడ శంకరంలేడు.

"తనకోసం ఎవరో వస్తారట. వెడతానన్నాడు. ఇప్పుడే పంపి వస్తున్నాను. ఉదయం కాఫీకి రమ్మన్నాను. ఒసేవ్! కొంచెం పెందరాడే లేచి ఆ వ్యవహార మేమిటో చూడు" అన్నాడు సీతాపతి.

"ఇంకెందుకూ చూడటం? శంకరానికి కాఫీ యివ్వటం గూడా దండగే! అతని కోసం ఖర్చుపెట్టే కాఫీ-మన కింకో పూట వొస్తుంది" అన్నది సరోజిని విరక్తిగా.

"అదేమిటి?" అన్నాడు సీతాపతి దిమ్మెరపోయి నట్టయి.

"అమ్మడు శంకరాన్ని చేసుకోవటం అమ్మకు యిష్టం లేదట నాన్నా!" అన్నాడు సత్యం.

సీతాపతి భార్యవేపు మింగేట్టు చూశాడు.

"ఇదేమిటే నీయమ్మకడుపు కాలిపోను! మరీ నీ కిట్లాంటి పాడుబుద్ధులు పుడుతున్నయ్యేం? రవ్వచెక్కలాటి కుర్రాడు దొరికితే బాగుండలేదన్నావంటేం? నీ కేం పుండు పుట్టిందే? అతగాడు ఇవ్వాళ సరేనంటే-ఎంత హీనంగా చూసుకొన్నా పాతికవేలు కట్నమిస్తారు. చిల్లిదమ్మిడీ తీసు కోకుండా పెండ్లాడేస్తానని అనటమే చాలునే! పాతిక కాదు-యాభైవేలిస్తేమట్టుకు అట్లాంటివాడు నీకు దొరుకుతాడుటే! నువ్విక్కడ కూచుని దాని మనసు విరిచేస్తున్నావా? ఎవడు చెప్పాడే నీకీ బుద్ధి?" ఈ పద్ధతిగా సీతాపతి చాలా దూరం వెళ్లాడు.

సరోజమ్మకు ఎక్కడలేని ఆనందం పుట్టుకొచ్చింది. సత్యంగూడా తన హర్షం ప్రకటించాడు.

"అదిగూడా కాదు నాన్నా! డబ్బు సంగతి అట్లా ఉంచు. ముందు సరోజకు-ఆ చేసుకోబొయ్యేవాడు నచ్చాలిగదా? నువ్వు లక్షరూపాయలిచ్చి కొనుకొచ్చినవాడు అమ్మడుకు నచ్చుతాడనే గ్యారంటీ యేముందీ? శంకరాన్ని సరో

జిని ప్రేమించింది. వాణ్ణి తప్ప మరొకణ్ణి చేసుకోమనటం ఛండాలం. శంకరానికేం తీపరమొచ్చింది! లక్షణంగా బి. కాం. ప్యాసయినాడు. ఏ కొట్లో కూచుని పద్దులు రాసుకొన్నా సరిపోతుంది. అమ్మమాటలకేంగానీ, నువ్వీ మ్యారేజి సెటిల్ చెయ్యి నాన్నా!" అన్నాడు సత్యం.

"సెటిల్ చెయ్యక ఊరుకొంటాననటా?! అనవసరంగా యిది నోరుపారేసుకొంటుందిగానీ."

రాజమ్మ ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఏం మాట్లాడుతుందీ? మాట్లాడినా వినుపించుకొనే దెవరు?

3

పెళ్ళయిపోయింది. పెళ్ళిలోనే కార్యంగూడా అయిపోయింది. సరోజిని పెండ్లికి తన ఫ్రెండ్సునందర్నీ పిలిచింది. తను ఎటువంటి మొగుణ్ణి సంపాదించుకొన్నదీ వాళ్ళందరూ చూడాలని ఆవిడ అభిప్రాయం. దాదాపు అందరూ వచ్చారు. సరోజ ఊహించినట్లు ఎవ్వరూ గుండె ఆగి చావలేదు. ఒకరకంగా అది సరోజకు బాధగానే ఉంది. తనను చూసి కనీసం నలుగురైనా అసూయపడినట్లయితే, ఆవిడకే విచారమూ కలక్కపోను. మరి భగవంతుడు ఆమెకా సౌభాగ్యత లేకుండా చేశాడు. ఒకరికి చనువలిసిన పనేమున్నది? సరోజిని ప్రస్తుతం భూమిమీద లేదు. ఉన్నా అది భూమికిమల్లే సరోజినికి కనిపించటంలేదు. అదేం కర్మమో ఆమెకు ప్రతి దాంట్లోనూ ఆనందం పొర్లిపోతున్నట్లు తోచేది. గాలివీస్తే,

ఎండకాస్తే, మబ్బువేస్తే, పిచ్చుక అరిస్తే కొత్త. శంకరం కొంతసేపు దేవుడికిమల్లేనూ, యింకొంచెంసేపు దేవాదిదేవు డికి మల్లేనూ సరోజమ్మకు కనిపించేవాడు. ఒక్క నిమిషం ఆలస్యమయితే సరోజమ్మ ప్రాణం విలవిలలాడిపోతుంది. అందుకని ఎప్పుడూ శంకరాన్ని వదిలేదిగాదు. శంకరంగూడా గడుసువాడే! ఇద్దరూ ఆ మేడ దిగి కిందికి వచ్చేవారేగాదు. అదిచూచి నలుగురూ నాలుగురకాల అనుకొన్నారు. అను కొన్నారనిగూడా సరోజకు తెలుసు. తెలిసిగూడా ఆవిడ లక్ష్యపెట్టలేదు. ఇన్నిటికీ మన్మథుడు—దిక్కుమాలిన వెధవ —మహా గడుసుపిండం.

◆ ◆ ◆ ◆

తీపి రుచిగానే ఉంటుంది. ఉంటుందిగదా అని అదే పనిగా మెక్కితే ఏంచేస్తుంది? ముందు మొఖం మొత్తుతుంది. మొత్తినా తింటే జబ్బుచేస్తుంది. ఈ జబ్బుకు విరుగుడు, ముందు తీపి తినటం మానెయ్యాలి. అవసరమయితే, కారం గూడా తినాలి. అది అందరూ ఒప్పుకుంటారు. అంతమాత్రం చేత యీ సిద్ధాంతాన్ని మనుష్యులకు అప్లయ్ చేయడానికి వీల్లేదు. దురదృష్టవశాత్తూ మన సంఘంలో ఆ పప్పులేమీ ఉడకటల్లేదు. ఉడికించాలని ప్రయత్నించేవాళ్లు లేకనూ పోలేదు.

సరిగ్గా సరోజమ్మస్థితి ఇల్లాగేఅయింది. ఆమె ఇప్పుడు తరుచుగా కిందనే ఉంటున్నది. ఎప్పుడోగానీ పైకిపోదు. పోయినా వెంటనే క్రిందికొస్తున్నది. అనేకసార్లు ఆవిడ తల్లి దగ్గరే పడుకొంటున్నది. ఎందుకు పడుకొంటున్నదో రాజ

మ్మగూడా కూతుర్ని అడగలేదు. ఎందుకడుగుతుంది? తను మాత్రం అట్లా పడుకోలేదా మరి?

సరోజలో వచ్చిన మార్పు శంకరంలోగూడా వచ్చి నట్లయితే అనుకోవటాని కేమీ ఉండేదిగాదు. కానీ శంకరం మారలేదు. అతను ఈనాటికీ క్రిందికి రావటంలేదు. ఇదివరకు రోజుల్లో సరోజినే పైకి పట్టుకెళ్ళేది భోజనం. ఇప్పుడుగూడా పట్టుకెడుతూనేఉంది. అయితే యిదంతా ఆమెకు అనవ రంగా కనిపించింది. ఆ మేడమీద వెలగబెట్టే రాచకార్యా లేమీ లేవాయె! పోనీ భోజనానికన్నా కిందికి రాగూడదూ? ఉదయమూ, సాయంత్రమూ కాఫీకి, అన్నానికీ, యిన్నిసార్లు ఎక్కి దిగటమెందుకు? ఈ ఆలోచన వచ్చినరోజునే సరోజ దానిని ఆచరణలో పెట్టింది. మామూలుగా పదకొండింటికి పైకి భోజనం పట్టుకెళ్ళేది కాస్తా, ఆనాడు పన్నెండయినా ఆ ప్రసక్తే తీసుకురాలేదు. ఈ నిమిషమో మరునిమిషమో, శంకరం కిందికి వస్తాడని సరోజ ఎదురుచూసింది. అతను రానేలేదు. గడియారం నాలుగుగంటలు కొట్టింది. అంటే సాయంత్రం కాఫీవేళన్నమాట. సరోజినికి ఏక్కడలేనిచిరా కువేసింది. అతనికి ఆకలే లేదా? ఉన్నా దాన్ని చంపుకొ న్నాడా? అట్లా పేగులు ముడుచుకొని పడుకోకపోతే కిందికి దిగి రాగూడదూ? ఒస్తే తన గౌరవాని కేమీ భంగంరాదే!

కాసిని పకోడీలు, పింగాణీకప్పులో కాఫీ, మంచినీళ్ళ గ్లాసూ పుచ్చుకుని సరోజిని మేడమీది కొచ్చింది. గదిత లుపు దగ్గరగా వేసిఉంది. కాలితో నెట్టి లోపలికొచ్చింది. శంకరం నిశ్చింతగా నిద్రపోతున్నాడు. సరోజినికి ఆశ్చర్య

మేసింది. తను వెళ్ళేసరికి, గదిలో కాలుకాలిన పిల్లిలాగా, మేతకోసం ఎదురుచూస్తూ, అటూ యిటూ శంకరం తిరుగుతుంటాడని ఆమె ఊహించింది. అదేమీలేకుండా అతగాడు నిద్రకుపడ్డాడు. పొద్దుట్నుంచీ అన్నం తినకుండా ఉంటే శంకరానికి నిద్ర ఎట్లాపట్టిందో సరోజినికి అర్థంకాలేదు.

"లేవండి. కాఫీ తాగుదురుగాని" అన్నది సరోజ.

శంకరం లేచాడు.

"ఇదిగో టిఫిన్..." అన్నది సరోజిని పళ్ళెం ముందుకు నెడుతూ.

శంకరం ఆవలించి, వొళ్ళు విరుచుకొని, చొక్కాతో కళ్ళు తుడుచుకొన్నాడు

"మీరు తొందరగా తాగండి కాఫీ. నేను తెచ్చేటప్పుడే చల్లగా ఉన్నాయి."

"ఏమిటి?" అన్నాడు శంకరం.

"నువ్వేమీ తీసుకురావేమో ననుకొన్నాను. మంచిదానివే! టిఫినూ, కాఫీగూడా తెచ్చావు. నేనే నిన్ను గురించి పొరపాటు అంచనా వేసుకొన్నానన్నమాట" అన్నాడు శంకరం నవ్వి.

సరోజిని కది నవ్వుకుమల్లే లేదు.

"బాగానే ఉంది మేళం! తీసుకురానని ఎందుకనుకొన్నారూ?" అన్నది దీర్ఘంతీస్తూ.

మధ్యాహ్నం కూడు తీసుకురాని మనిషి, నాలుగ్గంటలకు కాఫీ తెస్తుందని నే నెట్లా అనుకొనేది సరోజినీ! పోనీ-

నీకే ఇట్లాంటి అనుభవం జరిగితే, నువ్వనుకొంటావేమో చెప్పు!"

"ఏమిటీ? ఏదేది? మళ్లా చెప్పండి. మధ్యాహ్నం మీరు అన్నం తినలేదా? ...చాల్లెండి, ఎవరన్నా వింటే నిజమనుకొంటారు. నేను గదూ మొరికిబోయిన పళ్ళెంలో అన్నమున్నూ, పప్పుకూరా, చారూ తీసుకొచ్చింది! తిని గూడా తినలేదనటానికి, మావాళ్ళు మీకేం విషంపోశా రండీ?" అన్నది సరోజిని ఎక్కడలేని ఆశ్చర్యాన్ని ప్రక టిస్తూ.

శంకరానికి మండింది. అయినా పైకిమాత్రం నవ్వాడు.

"నువ్వు మాట్లాడుతున్నది నిన్నను గురించే అయితే నేను కాదనను." అన్నాడు.

"నిన్ననా నేను మొరికిబోయిన పళ్ళెంలో తెచ్చింది? ఏం పాడో! నాకు సరిగ్గా జ్ఞాపకంలేదు. అయినా... ... భోజనం పైకి పట్టుకురావటమేమిటీ అసహ్యం. కిందికొస్తే తీరిపోదూ? నేనేమో మరిచిపోతిని. మీరా ఉదయంనుండి తిండి తినకపోతిరి. హాయిగా వేళకొచ్చి రెండు మెతుకులు తింటే సరిపోతుందామె! ఎందుకొచ్చిన బాదరబందీ యిదంతా?" అన్నది సరోజిని.

"నన్ను క్రిందికొచ్చి భోంచెయ్యమని చెప్పడానికి యింత అభినయం దేనికి సరోజినీ! ఇంతకంటే స్పష్ట ముగా చెబితే నేను కాదనేవాణ్ణి కాదే!" అన్నాడు శంకరం. అతను అంటున్న మాటలు వింటుంటే అవి మామూలు శంకరం అన్న మాటలుగా సరోజినికి అనిపించలేదు.

"నేను అభినయించానా?...మాట అనేముందు మీ రెందు కాలోచించరు?నన్నేనా మీ రా మాట అనవలసింది! మతి మరుపు ఎవరికయినా ఉంటుందని మీ రెందు కను కోరు?" అంది సరోజిని తనని తాను సమర్థించుకొంటూ.

"నువ్వక్కడే పొరబాటుపడుతున్నావు సరోజా! నువ్వు మరిచిపోయినందుకు నా కేబాధా లేదు. నిజంగా నువ్వు మరిచిపోవటమే జరిగితే, నే నేమీ తప్పుపట్టను..."

"అయితే నేను తమాషాకోసం నాటకమాడానం టారు. అంతేగదూ? అనండి. మీ చేత ఒక మాటపడినా నా కేమీ తప్పులేదు...ముందు మీ రా పకోడీలు తినండి. ఇప్పటికే కాఫీ చల్లారిపోయి ఉంటాయి. ఏదీ చూడనివ్వండీ. ఇదేం! చల్లారిపోయాయి. మీ రా టిఫిన్ తింటుండండి. ఈ లోగా నేను కాఫీ వెచ్చబెట్టుకొస్తాను."

సరోజిని కాఫీ వెచ్చబెట్టుకొచ్చింది. శంకరం అట్లాగే మంచంమీద కూచుని ఉన్నాడు. అతను ఒక్క పకోడీనైనా ముట్టుకోలేదు.

"తినలేదేం?" అన్నది సరోజిని.

"నువ్వూరికే నన్ను ప్రశ్నలువేసి చంపకు. అడగ టానికేం నువ్వడుగుతావు. కానీ నేను చెప్పగలగొద్దూ? నే నెందుకు తినలేదో చెప్పాలంటే బోలెడంత జవాబు అవు తుంది. కుదించి చెప్పడానికి వీలుపడదు. అయినా సూచనగా చెబుతాను పట్టు. ఇవిగూడా తినకపోతే ఎట్లా ఉంటుందో తెలుసుకోవాలని బుద్ధిపుట్టింది. మానేశాను."

సరోజినికి చిర్రెత్తుకొచ్చింది. ఇంత పెడసరంగా సమాధానం చెబుతాడేం ఈ మనిషి? కుక్క-కాటుకు చెప్పు దెబ్బలాగా సమాధాన మివ్వకపోతే, లాభం లేదనుకుంది.

"మీ కంత బుద్ధిగా ఉంటే నేను కాదనటం బావుం డదు. అదెట్లా ఉంటుందో తెలుసుకోవాలని మీ రెంత ఉబ లాట పడుతున్నారో పాపం! నే నెందుకు వద్దనాలి?" అని చటుక్కున పళ్ళెము, నీళ్ళ గ్లాసూ, కాఫీ కప్పూ పుచ్చు కొని బైటికొచ్చింది. మెట్లదాకా వచ్చిందల్లా మళ్లా వెనక్కు తిరిగి, గదివాకిటి దగ్గర నిల్చొని "రాత్రికి భోజనం తెమ్మం టారో లేదో కనుక్కుపోదామని వచ్చాను. అవసరం లేక పోతే యిప్పుడే చెప్పండి. వృథాగా అటూ యిటూ మోసు కెళ్ళే భారమన్నా నాకు తప్పుతుంది" అన్నది.

"సాయంత్రం నేను అన్నం తింటానో తిననో యిప్పుడే యెట్లా చెప్పమంటావు సరోజా? మరో అరగంటకు నువ్వు మంచినీళ్ళు తాగుతావో, తాగవో ఇప్పుడే చెప్పగలవా? చెప్పలేవు. నాస్థితిగూడా ఫక్తు అట్లాగేఉంది. ఏది ఏమైనా కానివ్వు, నువ్వుమట్టుకు అన్నం పట్టుకురా. తినటమూ, తినక పోవటమూ అప్పుడు చెబుతాను.

సరోజినిముఖం మాడిపోయింది. గిరుక్కున తిరిగి గబ గబా కిందికెళ్లింది. అయిదారు నిమిషాల తర్వాత పనిమనిషి మీద ఎవరో పెద్దగా కేకలువేయటం శంకరానికి వినిపిం చింది. ఆ కంఠం సరోజినిదేనని గుర్తుపట్టినప్పుడు శంకరానికి ఏదో సాధించిన సంతోషమేసింది.

కూతురు, అల్లుడు మధ్య పొర పొరలు పుట్టినాయని సీతాపతిగారికి తెలిసింది. ఆయన విచారించవలసినంతగా విచారించలేదు. మొగుడూ పెళ్ళాలు రద్దీ రట్టూ లేకుండా ఉండటం అసంభవం. ఈ సూత్రం తెలిసిందిగనుకనే సీతాపతి అల్లుణ్ణి ఈ విషయమైకదపలేదు. కానీ, ఒక విషయాన్ని గురించి ఆయన చాలాకాలంనుండి లోలోపల అనుకొంటున్నాడు. రెండు మూడు సార్లు ఆ విషయం పెదిమ చివరిదాకా వచ్చి—దానిదుంపదెగ - మళ్ళా లోపలికి చక్కా వెళ్ళింది. ఆ విషయం శంకరంతో తను నేరుగా చెప్పటం బావుండదు. బావున్నా అంత సత్ఫలితం ఉండనుగూడా ఉండదు. అదేగనక సరోజినితో చెప్పిస్తే అన్నివిధాలా సమంజసంగా ఉంటుంది. అతగాడు దానికి ఒప్పుకొంటే సరే సరి! ఒప్పుకోడో? 'చిన్నకుంక నోరుజారి అన్నదాన్ని పట్టించుకుంటావుటోయ్!' అని పెద్దరికాన్ని వెలిగించవచ్చు.

సరోజినితో ఎట్లా చెప్పటమా అని కొంతకాలంపాటు సీతాపతిగారు మదనపడ్డవారయినారు. కొంతకాలం అసలు చెప్పటం సబబా సబబుకాదా అని గూడా ఆలోచించాడు. ఆయన ఏ నిర్ణయానికీ ఇంకా రాలేదు. ఈ లోగా సరోజినే ఈ విషయం తండ్రిముందు వెళ్ళబెట్టింది.

"ఆయన ఊరికే ఉండిపోతున్నారు. పనీ పాటాలేదు. ఎక్కడన్నా ఉద్యోగం చూపెట్టరాదా నాన్నా" అన్నది సరోజిని.

"శంకరం నిన్నేమన్నా అడగమన్నాడా?" అన్నాడు సీతాపతి అనుమానంవేసి.

"ఆయనెందుకు అడగమంటాడు? మరి అదేంమనిషో- ఇరవై నాలుగు గంటలూ ఆ గది వొదిలి బైటికిరాడు. దిక్కు- మాలిన పుస్తకాలన్నీ ముందేసుక్కూ-చుంటాడు. చూచే దానికి నాకే విసుగేస్తుంది. ఆయన కివేమీ ఉన్నట్టులేదు. ఎక్కడన్నా ఉద్యోగంచూడు నాన్నా! లేకపోతే ఆయనకు పిచ్చెక్కేట్టున్నది" అన్నది సరోజిని బాధపడుతున్నట్టు.

"శంకరం చెయ్యాలేగానీ, ఉద్యోగం ఎక్కడో వెతు క్కోవట మెందుకు? మన కమీషన్ కొట్లో కూచోకూడదూ? ఇప్పుడున్నవాడు ఉత్త పోచికోలు రామన్న. మాటలపసే గాని క్రియ సున్న. ఒక్కణ్ణి! ప్రతిదానికీ చచ్చిపోతున్నాను. ఇంకేం, రేపటినుండీ కొట్లోకి రమ్మను... చూడవే సరోజా, వ్యాపారమా పెద్దది. బోలెడంత డబ్బు తిరుగుతుంటుంది. అన్నిటికీ నే నెక్కడ చావను? శంకరం ఉంటే నాకు కాస్త ఆదరువుగా ఉంటుంది. అయినవాడొకడుంటే నాకీ బాదర బందీ కొంత తప్పనన్నా తప్పుతుంది. రేపు కొట్లోకిరమ్మని చెప్పు" అన్నాడు సీతాపతి.

"సరే నాన్నా!" అన్నది సరోజిని ముక్తసరిగా.

తనపరిణాళిక వొక్కొక్కటే నెరవేరుతున్నందుకు సీతా పతి అమితంగా సంతోషించాడు. రవ్వలాంటి కుర్రాణ్ణి - దమ్మిడీకట్నం లేకుండా - సంపాదించాడు. ఇదొక ఘనవిజ యంకిందనే జమ. ఈ సంవత్సరపు లాభనష్టాల బేరీజులో హీనం పదివేలన్నా లాభాల పద్దులో వేసుకోవచ్చు. శంక రంగాడే దొరక్కపోతే, అంతడబ్బూ ఖర్చుపెట్టకతప్పేదేము న్నదీ? పోతే, రెండవది ఆ శంకరంగాడే లెక్కలు రాయ

టానికి రేపణ్నుంచే రాబోతున్నాడు. ఇంగ్లీషు చదువు చదివాడు, కాబట్టి ఇప్పుడున్నవాణ్ని అయిదారు రోజుల్లో పీకి పారేయవొచ్చు. వాడికిస్తున్నది నెలకు డెబ్బయిరూపాయలు. ఆ లెక్కన సంవత్సరానికి పన్నెండు డెబ్బయిలు ఎనిమిది వందల నలభై—ఇదంతా లాభంకిందనే జమకొస్తుంది. తను ఉద్యోగవృద్ధియంగా అల్లుణ్ని సంపాదించటమే కాకుండా, వాడినుండి సంవత్సరానికి పది ఎక్కువ తక్కువగా వేయి రూపాయలు కక్కిస్తున్నాడు. తనుచేస్తున్న పని దివ్యంగానే ఉంది.

ఆ ఆలోచనల తాలూకు ఆనందం సీతాపతిగారు ఎక్కువకాలం పొందలేదు. మరి సరోజిని అట్లాంటి వార్త తీసుకొచ్చింది. మంచివార్తనే తీసుకురావాలని సరోజిని హోరాహోరి పోట్లాడింది. శంకరం తగ్గలేదు.

"నువ్వెంత గింజుకున్నా నేను కోట్టుకు వెళ్ళ"నని ఖచ్చితంగా తేల్చిపారేశాడు.

"కోట్టంటే పరాయివాళ్ళకొట్టుటండీ, మీరు పోనటానికి! మనదేనాయె! మనపని మనం చేసుకోవటం తప్పా? ఇప్పుడున్నవాళ్ళంతా ఉత్త దొంగవెధవలట. ఎవడికందింది వాడు ఘుచ్చుకొంటుంటాడట. మీరెళ్ళి ఊరికే అక్కడ కూచోండి, చాలు. తతిమ్మా పనంతా మా నాన్నగారే చూచుకొంటారు." అన్నది సరోజిని.

"నువ్వు చెప్పినదాన్నిగురించి ఆలోచిస్తుంటే నాకు బోలెడన్ని సందేహాలు పుడుతున్నాయి. ఒకటేమిటంటే - ఏదోవిధంగా నన్ను నువ్వు వదిలించుకొందామని

చూస్తున్నావేమోనని. పాపం! నీ కల్లాంటి దురుద్దేశం లేక పోవచ్చు. మరి నా పాపిష్ఠి మనస్సుకు అట్లా అనిపిస్తున్నది. రెండవది: నువ్విప్పటికి అయిదారుసార్లు తమాషా అయిన 'పాడి' వొకటి వేశావు. 'మనవ్యాపారం' - 'మనకొట్టు'- 'మనకులాభం' అని నువ్వు వందసారులంటేమట్టుకు అది మనదెందుకవుతుందీ? ఒకవేళ నీ కవుతే అవుతుందేమోగానీ, నాకుమట్టు కేమీకాదు. పదిలక్షలసార్లు అనుకొంటేమట్టుకు నేను హెజెల్‌కోర్టు మొగుణ్ని అవుతానా? ఒక్కసారిగూడా అనుకోకపోయినా సరోజిని మొగుణ్ని కాకపోతానా? ఇదంతా మనదేనని చెప్పి, నాకు ఆశపుట్టించి, మీ నాన్నకు చాకిరి చేయించాలని చూస్తున్నావు. పోతే మూడవది, నేను వెళ్ళి ఊరికే కూచుంటే తతిమ్మా పనంతా మీనాన్నే చేసుకుపోతాడని నాకు నచ్చచెబుతున్నావు. నేను అక్కడికెళ్ళి ఉట్టినేకూచుంటే ఆయనకేం వొరుగుతుందో నాకు తెలియటంలేదు. నువుచెబుతున్నదాన్నిబట్టి నేను పనేమీ చెయ్యటానికి కానేకాదామె. అక్కడ ఊరికే కూచునే బదులు ఇక్కడే కూచుంటాను. ఇక నాలుగవది—"

"తల నొప్పెత్తుకొస్తోంది. ఇక ఆపండి" అన్నది సరోజిని విసుగ్గా.

"సమాధానం వినే ధైర్యం లేనిద్దానివి న న్నెందుకు ప్రశ్నిస్తావ్?" అన్నాడు శంకరం.

"ఊరికినే కూచోబెట్టి మేపటానికి, నే నంత లక్షాధికారిని గానని మా నాన్న రెండు మూడు సార్లు చూచాయగా అన్నాడు. నా గ్గూడా అది సబబుగానే తోచింది.

అయినా మీ రక్కడికెళ్ళి లెఖ్ఖా డొక్కా చూచుకో గూడదటండీ. ఆయనగ్గూడా అంత కష్టంగా ఉండకుండా ఉంటుందిగా!"

"నిజమేగానీ, నేను చెబుతున్నదికూడా మరి విను. ఇక్కడ కూచుంటే మీ నాన్నకు కష్టం గనక అక్కడే కూచోమన్నావు. బాగానేవుంది. అక్కడ కూచుంటే మరొక రికి కష్టంగా వుండి, ఇక్కడ కూచుంటేనే వారికి బావుంటుం దనుకో; అప్పు డేం చేయమంటావో చెప్పు మరి." అన్నాడు శంకరం.

"నే నేమీ చెప్పదలుచుకోలేదు... అయినా మీరు కూడా తిని కూచోవటం మరిగారు. ఎందుకు కష్టపడతారు? ఆ విషయం తెలుసుకోకుండా అనడం నాదే పొరబాటు."

శంకరం సంగ్రహంగా నవ్వాడు.

"ఇంతకాలం నా భార్యగా వుండికూడా నన్ను అర్థం చేసుకోలేదన్నమాట. నీకు తెలియదుగానీ, సోమరితనమంటే నా కున్న అసహ్యం ఈ భూ ప్రపంచంలో మరొకడి కుంటుం దంటే నమ్మను. అయితే, ఎందుకు కొట్లో కెళ్ళవని అడుగు తావు. నేను వెళ్ళను. నా కేమవసరం? నేను చచ్చేట్టు పనిచేసి మీ నాన్న భోషాణాలు నింపలేను. ఇప్పటికే కట్టుకుపోయినంత సంపాదించాడు. ఆ గొడవలన్నీ మానుకో మని చెబుదామనుకొంటున్నాను... సరే, పని చేస్తాను. దానివల్ల నా కేమి వొరుగుతుందా అని? నేను ఊరికే కూచో వటం—అంతగా చూడలేనిదానివైతే, ఆ వ్యాపారంలో నాకూ భాగం పెట్టమను. అప్పుడు నువ్వు చెప్పనవసరం

లేకుండానే నేను నా పని చూచుకొంటాను. ఇందుకు మీ నాన్న యిష్టపడితే యీ సాయంత్రమే స్టాంపులు రాసుకొందాం. మరి వెళ్ళి అడిగి రా, హో."

సరోజినికి అరికాలిమంట నడినెత్తికెక్కింది.

"మరి ఊరికినే కూచుంటే పొట్టలోకి బువ్వెలా వొస్తుంది? మన కెవరు పెడతారు? ఇలా ఎంతకాలమని ఈ యింట్లో ఉంటామో చెప్పండి? ఎంత పుట్టిల్లయినా, ఒకనాడు పెడతారు, రెణ్నాళ్లు పెడతారు. కలకాలం మనల్ని పోషించాలంటే వాళ్ళకుమాత్రం కష్టంకాదూ?" అన్నది సరోజిని కసిగా.

శంకరం ఆశ్చర్యం నటించాడు.

విడ్డూరంగా మాట్లాడావే సరోజా నువ్వు. ఇంతకాలం నుండీ, మనల్ని మీవాళ్ళే పోషిస్తున్నారని యింతవరకూ నాకు తెలియనే తెలియదుసుమా!" అన్నాడు ముక్కుమీద వేలు వేసుకొని.

"మరి మన మేమిచ్చి తింటున్నామంటారు? ఏమన్నా చాటుగా మావాళ్ళకిచ్చారేమో నాకు తెలియదు. ఏమన్నా ఇచ్చారా?"

"ఇచ్చాను" అన్నాడు శంకరం. "అధమపక్షం ఇరవై వేలు ఖరీదుచేసే మనిషిని నేను. వాళ్ళింటో వారి కూతురుకు మొగుడుగా ఉంటున్నాను. ఈ ఉద్యోగభారం నెత్తి నేసుకొన్నందుకు గాను, మీనాన్న నా కంత యివ్వదేలాడు. అందులో చిల్లిగవ్వకూడా యింతవరకూ జమపడలేదు. తన దగ్గరే దాచిపెట్టాడు. అందులోంచి మన కేమన్నా ఖర్చు

పెడితే పెట్టేఉండొచ్చు. నేను కాదనను. అంతమాత్రంచేత అది ఆయన డబ్బెందుకవుతుందో నా కర్థంకావటంలేదు. నీ కేమయినా అయిందేమో చెప్తా వింటాను!"

సరోజినికి తలతిరిగినంత పనయింది. శంకరం మాట్లాడిన ఈ చివరిమాటలు చెప్పరానంత అసహ్యమేశాయి. దాదాపు వాంతివచ్చినట్లుంది. నీరసంగా తలుపు పట్టుకొని బైటికెళ్ళింది. శంకరం చిన్న నవ్వునవ్వాడు.

*   *   *   *   *

ముద్దుబిడ్డ చెప్పిన యీ సువార్తలన్నీ విన్నతరువాత సీతాపతిగారు, పక్షవాతపు రోగిలా అయిపోయినాడు. కొన్ని నిమిషాలపాటు ఆయనగారి యమ మేధ సుద్దలాఅయింది.

"ఇదేమిటే! ఈ బాడఖావ్ యిట్లా తయారైనాడు? వీడి బాబుగాడిముల్లె మనదగ్గర దాచిపెట్టాశా వీడికి 'పిండం' వెయ్యటానికి? చచ్చేట్టు పనిచేసుకొంటేనే చేతిలోముద్ద నోటిలోకి రావటల్లేదుగదా! ఆంబోతులాగా వీణ్ణెంతకాలం మేపేటట్టు? సలీసుగా దొరికాడుగదా అని నేను సంతోషించాను. వీడింత దూలగొండి బాపతని తెలిస్తే, గడపయినా తొక్కనిచ్చేవాణ్ణి కానే! ఇప్పుడేంచేసేటట్టు?" అని ప్రశ్నించారు సీతాపతిగారు.

రాజమ్మ సమాధానం చెప్పలేదు. సరోజినీ సమాధానం చెప్పలేదు. ఉన్నట్లయితే సత్యం సమాధానం చెప్పేవాడో లేడోగానీ, లేడు మరి. వాడీమధ్య తరుచుగా రాత్రిళ్లు మాయమవుతున్నాడు.

"ఈ పీడంతా మనకు దేనికీ? అమ్మాయిని వాడితో పంపేయండి. వాళ్లూవాళ్లూ గంగలో కలుస్తారు. మధ్యలో మనం పిసుక్కు చావట మెందుకూ?" అన్నది రాజమ్మ.

"నీ తెలి వెప్పుడూ నాలుగేళ్లు వెనగ్గా ఉంటుంది. నీకు తెలిసిందల్లా అదే. అమ్మాయిని పంపితే వా డెక్కడుం టాడు? ఏంతింటాడు?" అన్నాడు సీతాపతి.

"ఆరేళ్ళముందున్న వాళ్లు చేసిం దేగా యిది! ఇట్లాతగు లడిం దెందుకని? ఆనాడే నామాటవింటే ఏ చిక్కూ లేకుండా పోయేది. వాణ్ని చూడంగానే నాకు దౌర్భాగ్యుడల్లే కని పించాడు. ఆవిషయం తెలుసుకోవటానికి మీకు సంవత్సరం పట్టింది. పైగా నాది వెనకబుద్ధని మీ రంటున్నారు." అని ఎత్తిపొడిచింది రాజమ్మ.

ఎవ్వరూ మాట్లాడ లేదు.

"మేనమామ లున్నారుగా! అక్కడేదో శాస్త్రఉన్నట్టే ఉంది. అక్కడికే తరిమేస్తే పోతుంది. ఎందుకొచ్చిన లాయి లాసా ఇదంతా చెప్పండి. కలిసివచ్చే చెప్పును తొడగొచ్చు. ఈ అబ్బాయి కలిసిరానే కలిసిరాడాయె. ఉత్త పెంకె ఘటం."

"మెల్లిగా అంటావేమమ్మా పెంకెఘటమని? పెంకెలో ఈయన్ది రణపెంకెతనం. ఉత్త కబుర్లరాయుడు. కడుపునిండా మాట లున్నయ్. తలనిండా కుళ్ళుబుద్ధు లున్నయ్! ఎబ్బె! ఏం మనిషి? ఇటువంటాయన నా మొగు డని చెప్పుకోడానిగ్గూడా అభిమానపడి చస్తున్నాను." అన్నది సరోజమ్మ.

"అసలు ఈ పీడంతా తెచ్చిపెట్టింది నువ్వేగదుటే! వీణ్ణి మినహా మరొొహణ్ని చేసుకోనే చేసుకోనని మొరాయిస్తివి. వీణ్ని ప్రేమించానంటివి. పెళ్ళిచేస్తిమి. మూడుముళ్ళూ పడ్డతరవాత వీ డిట్లా తయారయినాడు. అసలు నీ మూర్ఖమే కొంప కిన్ని తిప్పలు తెచ్చింది" అన్నది రాజమ్మ కూతురును కసురుకొంటూ.

భార్యమాట్లాడింది వొకరకంగా నిజమే గనుక సీతా పతిగారు మౌనంవహించారు.

"నాదేం తప్పున్నదీ! తెలిసో తెలియకో నేను ప్రేమించానని అన్నమాట నిజమే! అన్నానుగదాఅని మీరెందుకు ఆమోదించారు. చిన్నపిల్లలు తెలియక నిప్పు పట్టుకొంటామని ఏడుస్తారు. కిందపడి దొర్లుతారు. తెలిసినవారెవరైనా నిప్పుపట్టుకోనిస్తారా? ఏడుస్తున్నారుగదాఅని నిప్పుబొగ్గు ఆడుకోవటానికిస్తారా? ఇవ్వరు. కానీ మీ రిచ్చారు. నే నా బొగ్గును ముట్టుకున్నాను. చచ్చేటట్టు కాలింది. కాలినందుకు ఏడుస్తున్నాను. 'ఎందుకు పట్టుకుంటానని మారాంచేశా'వని చిన్నపిల్లల్ని అడగటమే తప్పు. తెలియక వాళ్లెన్నెన్నో చేస్తామని మారాం పెడతారు. తెలిసినవాళ్ళు అవన్నీ చెయ్యనివ్వగూడదు. పైగా నా తప్పంటావేమమ్మా! ఇందులో నా తప్పేమున్నదే!" అన్నది సరోజిని.

రాజమ్మ బిత్తరపోయింది. సీతాపతీ బిత్తరపోయాడు.

"పద్దెనిమిదేళ్ళ దానివి, నువ్వేమీ తెలియని చిన్నపిల్లవుటే సరోజమ్మా!" అన్నది రాజమ్మ.

"ఏళ్ళనుబట్టి వయస్సును లెక్కగట్టటమంత మతిలేని పని యింకేదీ ఉండబోదు. తెలిసిందాన్నయితే, ఈ శంకరాన్ని పెళ్ళిచేసుకొంటానా? నేను వీణ్నితప్ప మరొకాణ్ని చేసుకోనని పట్టుపట్టిన్నాడే. నేను చిన్నదాన్నని మీరు గ్రహించిఉండవలసింది. మీ రా పని చెయ్యలేదు. చెయ్యనందుకు నేను అన్నివిధాలా ఉడ్డుకుడుస్తున్నాను." అన్నది సరోజిని పమిటతో కళ్ళొత్తుకొని. ఆ పమిటకు ఏమాత్రమో నీటిచెమ్మ అంటింది.

సీతాపతిగారు పెద్దగాఅరవటం సరోజినికి వినిపించింది. ఆ ధోరణినిబట్టి చూస్తే ఎవర్నో కోప్పడుతున్నట్టుగాఉంది. "ఈయింట్లో నాన్న కోప్పడదగినవాడు శంకరంతప్ప యింకెవ్వరున్నా"రనుకొన్నది సరోజిని. కడుపు మండిపోయి నాన్నగారే అల్లుణ్ణి కోప్పడుతున్నారనిభావించింది. ఆ కోప్పడటంలో "పీనుగు" "డొక్కచీలుస్తాను"- "వెళ్ళగొడతాను"- "అడుక్కుతింటావు" వగైరా వగైరా సున్నితమైన మాటలుగూడా సరోజినికి వినిపించాయి. శంకరానికి ఆమాత్రం ఘాటుగా తగలకపోతే లాభంలేదనుకొన్నది. ఈ విషయం తన కేమీ తెలియనట్లుగానే సంచరించాలనుకొన్నది. అందుకనే నాన్నగారిమాటలు వినికూడా గదిలో నుండి బైటికి రాలేదు.

మరుక్షణానికే సరోజినికి యింకో అనుమానం కలిగింది. ఒక్కసారిగూడ శంకరంతో అరవిచ్చిమాట్లాడని నాన్న-ఒక్కసారే యింత కట్టుతెగి మాట్లాడతాడా? అథవా మాట్లాడినా యిన్నిమాటలూ, కిమ్మనకుండా శంకరంఎట్లా

భరాయిస్తున్నాడు. పోనీ యింకొకరెవరినో అనుకోందా మన్నా వీలులేకుండా ఉంది. "ప్రేమలూ"– "డొక్క చీల్చటాలూ" యింకెవరి నంటాడు నాన్న? ఎవరినంటాడో సరోజిని యింకా తేల్చుకోలేదు. ఆకస్మికంగా సత్యంగొంతు వినిపించింది. వాడేదో బిగ్గరగా అరుస్తున్నాడు. అయితే ఈ గొడవంతా సత్తెమన్నయ్యదా? అయినా వీడికి ప్రేమలు, డొక్క చీల్చులూ యేమిటి?

సరోజిని యింక స్థిమితంగా పడుకోలేకపోయింది. చివ్వుక్కున లేచి, కుచ్చెళ్ళు సర్దుకొని, పమిట సరిచేసుకొని వాకిట్లోకొచ్చింది. నాన్నా అన్నయ్యా ఘర్షణపడుతున్నారు. సరోజిని కేమీ అర్థంగాలేదు.

"ఏమిటి నాన్నా యిది?" అని అడిగింది.

"నీకుపట్టినజబ్బే వీడికీ పట్టుకున్నది. నీకొచ్చినదానికే తిన్నకూడు వంటబట్టకుండా ఉంది. ఇక వీడిగ్గూడబ స్తే, పీల్చేగాలికూడా యిమడదు" అన్నాడు సీతాపతి.

తనకొచ్చిన జబ్బేమిటో, అదే వీడి కెట్లా వచ్చిందో, ఎప్పుడు వచ్చిందో సరోజినికి తెలియలేదు. అదేమిటో తెలుసుకోవటం అవసరమే అయినా, యిప్పుడుకాదు. నాన్నఊరికే అన్నయ్యను తిట్టిపోస్తున్నాడు. ముందీప్రవాహాన్ని ఆపాలి.

"అదేమిటో నేను కనుక్కుంటానుగానీ, నువ్వు పని చూసుకో నాన్నా! సత్తెమన్నయ్యా! ఇట్లారా! ఇప్పుడే పోదువుగానీ..." అన్నది సరోజిని.

సీతాపతి వెళ్ళాడు. సత్యం దిగాలుముఖంవేసుకొని సరోజిని గదిలోకొచ్చాడు.

'అసలుసంగతేమిట్రా అన్నయ్యా?' అన్నది సరోజిని.

సత్యం యావత్తు సంగతీ చెప్పాడు. వాడు చెబుతున్నంతసేపూ సరోజినిముఖం రకరకాలుగా మారుతూనే ఉంది. సత్యం చెప్పటం పూర్తిచేసిన తరువాత సత్యానికి బదులు సరోజిని నిట్టూర్పు విడిచింది.

'లాభంలేదురా అన్నయ్యా! ఇట్లాంటి ప్రేమలూ వల్లకాదూ నువ్వేమీ నమ్మకు. మొట్టమొదట అట్లాగే ఉంటుంది. ఆ తరువాత చాలా బోలుగాఉంటుంది. నా మాట విని నువ్వా పిచ్చిపిచ్చి పనులు మానుకో' అన్నది సరోజిని.

'ఎంత సులభంగా చెప్పావే సరోజా! నువ్వన్నంత తేలికగాఉంటే నేనుమాత్రం వదులుకోనూ? నువ్వా సుందరాన్ని చూడలేదుగానీ, చూస్తే అమాంతం దాన్ని కావిలించుకొని నలిపిపారేస్తావు; మరేమనుకొన్నావో. అట్లాంటి దాన్ని ప్రేమించినందుకు నాకో పార్టీ యిస్తావు. ఇవ్వకపోతే నా చెవి తెగ్గోయించుకొంటాను. సాయంత్రం వెడదాంరా. నీకు చూపిస్తాను' అన్నాడు సత్యం.

సరోజినికంటికి సత్యం ఉత్తఅర్భకుడిలా కన్పించాడు.

'నువ్వన్నది నిజమేకావచ్చు నన్నయ్యా! కానీ నేనెందుకు చెబుతున్నానో కాస్త ఆలోచించు. ప్రేమించి పెళ్లి చేసుకోవటమంత దరిద్రపుపని యింకొకటి లేనేలేదు. మనమేవో ఔన్నత్యాలు దూరంగాఉండి చూచి ప్రేమించిపారేస్తాము. తీరా దగ్గరకెడితే అగాధాలు, చీకటి అక్కడుంటాయి. నేనిది అనుభవంమీాద చెబుతున్నాను. ఎప్పుడైనా

నువ్వు పెళ్ళిచేసుకొంటే ప్రేమించిమట్టుకు చేసుకోకు' అని సలహాయిచ్చింది సరోజిని.

ఈ సలహా సత్యానికి రుచించలేదు.

'గడిచిపోయిన మాటలు మాట్లాడతావేమే సరోజా? నువ్వు శంకరాన్ని చేసుకోవాలని ఎంత ప్రయత్నంచేశావో నీకు తెలియదూ? ఎంతమంది చెప్పినప్పటికీ నువ్వు విన్నావా? అప్పుడు నీకు శంకరంలో యే యే గొప్పదనాలు కనిపించాయో, అంతకు పదివేల రెట్లు యెక్కువ నాకు సుందరంలో కనిపిస్తున్నాయి' అన్నాడు అన్నయ్య.

'అదంతా ఓపీడకల. ఆ కలలో చూచినవన్నీ అందంగానే ఉంటాయి. కల దాటి, వొడ్డుకొచ్చి చూస్తే చాలా అసహ్యమేస్తుంది.'

'అందరి అనుభవాలు ఒకేరకంగా ఎందుకుంటాయి? నువ్వన్నట్లు 'ప్రేమ'లో ఏ ఫసా లేకపోతే, రాజ్యాలనే త్యాగం చేసినవాళ్ళంతా ఫూల్సని నే నెట్లాఅనుకొంటాను? ఎంత ఆనందం లేకపోతే, వాళ్లా త్యాగాలు, సాహసాలు చేస్తారు? పరమ చచ్చుదానికోసం యింత...'

సరోజిని ముఖంమీద మ్లానమైనహాసం అంకురించి అంతలోనే సమసిపోయింది.

"నువ్వు మంచిఉద్దేశంతోనే బయలుదేరావు కాని, ఎక్కడో దోవతప్పావు. బానుకెళ్ళడానికి బదులు చిట్టడివిలో కెళ్లావు. అంతమాత్రంచేత బానుకెళ్ళాలనుకోవటమే తప్పనటం మంచిమాటకాదు. అదీగాక- నువ్వు దోవతప్పావని నేను తప్పుతానా? నీ అనుభవాన్ని తీసుకొని నేను మంచి

దోవలోనే వెడతానేమో నీకేం తెలుసు? వెళ్ళలేనని నువ్వేమీ గ్యారంటీ యివ్వలేవుగదా?"

"ఇవ్వలేను" అన్నది సరోజిని. "నే నొప్పుకోను సత్తెమన్నయ్యా! నీకు కోపమొచ్చినాసరే. నాశక్తి ఉన్నంత వరకూ, నీ కా సుందరంతో పెళ్ళి కాకుండా చూస్తాను. చూస్తూచూస్తూ నిన్నుగూడ ఎలా ముక్కలు కానివ్వనన్నయ్యా?"

ఈమాట విన్నతరవాత సత్యానికి ఎక్కడలేని కోపమూ వచ్చింది.

"ఇదిటే నువ్వు నాకుచేసేమహోపకారం! నీ కా శంకరంతో పెళ్ళి స్థిరపడటానికి ఎంతప్రయత్నంచేశాను! సర్వమూ బదాబదలైన వ్యవహారాన్ని జాగర్తగా వొక కొలికికి తెచ్చానుగదా! కనీసం ఆ విశ్వాసమన్నా లేకుండా మాట్లాడుతావటే సరోజా! ఆరోజున నేనేగనక పట్టుపట్టకపోయినట్లయితే నీ కీ పెళ్ళి అయ్యేదేనా?... పైగా నీచేత నాన్నగారికి చెప్పిద్దామనుకుంటున్నాను. మంచిదానివేనే! రేపు నాన్నతో గూడ యిట్లాగే చెబుతావా యేం?"

"ఆఁ. ఇట్లాగే చెబుతాను" అన్నది సరోజిని.

సత్యానికి చెల్లెల్ని చంపబుద్ధేసింది. అవసరమున్నంత వరకూ తనను వాడుకొంది. తన కవసరం కలిగేటప్పటికి శ్రీరంగనీతులు చెబుతున్నది. ఛ ఛ! అసలీ ఆడజాతే బాడఖావ్ జాతి. వీళ్ళను చస్తే నమ్మగూడదు—ఇట్లాంటి సదభిప్రాయాలు—పాపం! సత్యానికి చాలా స్ఫురించాయి... ఆఖ

రికి ఉండబట్టలేక- 'నువ్వింత కృతఘ్నురాలి వనుకోలేదు చెల్లెమ్మా!' అన్నాడు సత్యం.

"నిజంగా నా పెళ్ళి నీ సహాయంవల్లనే జరిగినట్లయితే, నీ అంత దేభ్యం మరొకడు లేడని నే నంటున్నాను. ఆరోజున నువ్వా దిక్కుమాలినపట్టుదల చూపకపోయినా, నేను సుఖ పడేదాన్నేమో! ఏదో ఉద్ధరిద్దామని అన్నావు. అది మొదురుతిరిగింది" అన్నది సరోజిని.

తనసహాయాన్ని యింత ఘోరంగా చిత్రించినందుకు సరోజినిని అసహ్యించుకొన్నాడు సత్యం

"నువ్వసలు మేరుదాటి తెప్పతగలేసే రకం. వెధవను నేనే కనుక్కోలేకపోయాను. కానీ సరోజా! నేను నువ్వను కొంటున్నంత తెలివిహీనుణ్ణికాదు. సుందరాన్ని చేసుకోవటం నీ కెందు కిష్టంలేదో నేను సులభంగా అర్థంచేసుకోగలను" అన్నాడు సత్యం.

"అర్థంచేసుకోలేవని నా నమ్మకం. నే నెంతో అను భవంవల్లగాని అది తేల్చుకోలేదు. అందుకోసం బొచ్చెడంత కాలం ఖర్చుపెట్టాను. చాలా అభిమానంగూడా వినియోగిం చాను. ఇప్పటిగ్గానీ నాకు 'అసలు' యేమిటో తెలిసిందికాదు. ఇంత కష్టపడ్డతరువాతగానీ నేను తెలుసుకోలేని ఆ 'అర్థం' నీకు యిట్టే తెలిసిందంటే నేను నమ్మను" అన్నది సరోజిని.

"నమ్మకపోతే మానెయ్యి. నువ్వు నమ్మనంతమాత్రాన నాకు తెలిసిం దేమిటో, తెలియనట్లుకాదు.'

అసలే మనస్థిమితంలేని సరోజినికి అన్న అంటున్న మాటలు మరింత బాధగా తోచాయి.

"నువ్వేమి తెలుసుకొన్నా"వని ప్రశ్నించింది.

"ఒసే సరోజా! నువ్వు నా కళ్ళముందు పుట్టినదానివి. నాకు డుబికీ యివ్వగల ననుకోకు...అయినా అది నీ వొక్క దాని తప్పేగాదు. మీ ఆడజాతిలోనే ఉంది. ఒకరినిచూచి వొకరు సహించరు."

సరోజినికి అంతటి అస్తిమితంలోనూ ఆశ్చర్యమేసింది.

"నువ్వంటున్నది సుందరాన్నిచూచి నేను అసూయ పడుతున్నాననేగదూ?"

"ఆహా! నీ కంటే 'సుందరం అందగత్తె' అని నువ్వు ఏడిచిపోతున్నావు. దానిముందు నీ కురూపితనం చూపుకో వటం నీ కిష్టంలేదు. అట్లా చూపుకోవటంవల్ల నీ అందపు విలువ తగ్గిపోతుంది. అట్లా తగ్గటం నీకిష్టం లేదు. ఈ కొంప లోకల్లా నువ్వే సౌందర్యరాశివని అనుకోవటానికి అప్పుడు నీకు అవకాశం ఉండదు. అందుకే నువ్వు 'సుందరాన్ని చేసుకోవ'ద్దని నాకు హితోపదేశంచేస్తున్నావు. అసలు నీ కడుపులో ఉన్న విషపు ఆలోచన యిదీ. దీన్ని కప్పిపెట్టు కొనేందుగ్గాను, అనుభవమని, వల్లకాడని నాకు చెబుతు న్నావు. నీ కుళ్ళుమోతుతనం నాకు తెలుసునని నీకు తెలీదు. అవునా?" అన్నాడు సత్యం—సరోజిని తన చెల్లెలనే విషయం మరిచిపోయి.

సరోజినికళ్ళంట నీటిపొర కమ్మింది. "నాకు లేని దురుద్దేశాలన్నీ ఎందు కంటగడతావురా అన్నయ్యా? నే నింతవరకూ సుందరాన్ని చూడనైనా చూడలేదే! ఎట్లా అసూయపడతాను?"

"తప్పుకోవడానికి చూడకు. నేను అంతంతమాత్రపు దాన్ని 'లవ్' చెయ్యనని నీకు మట్టుకు తెలీదూ? నే నింత యమపట్టుపడుతున్నానంటే, సుందరం ఏమాత్రపు అందగత్తో నువ్వు ఊహించుకోలేవా? మరి నువ్వు అసూయపడటానికి సుందరాన్ని చూడట మెందుకు?"

"నా రోజులు మంచివిగావు. నే నే మంచి చేయబోయినా అది విషమయిపోతున్నది. నీ యిష్టం! నువ్వూ, నీ సుందరమూ కట్టగట్టుకొని ఏ గంగలో దూకినా నా కభ్యంతరం లేదు." అన్నది సరోజిని విరక్తిగా.

"అదిగో చూశావా! క్షణంలో బైటపడ్డావు. మరి-యే అసూయా లేదని బుకాయిస్తావెందుకు? లేనిదానివైతే కట్టకట్టుకొని గంగలో దూకమని అననే అనవు" అన్నాడు సత్యం దొంగను పట్టుకున్నవాడిలాగా.

"బుద్ధితక్కువయింది. ఇక ఎప్పుడూ అనను" అన్నది సరోజిని కోపంగా లెంపలేసుకొని.

ఇంతలోనే ఫకాలుమని నవ్వు వినపడ్డది. సత్యం అటువేపు చూశాడు. మెట్లదగ్గిర శంకరం నిలబడిఉన్నాడు. అయితే ఈ గొడవంతా శంకరానికి తెలిసిందన్నమాటే! ఈ ఆలోచన రాగానే సరోజినికి తల తీసేసినట్టయింది. ఆయనగారు చూస్తుండగా అన్నయ్య తనచేత లెంపలు వేయించాడు. ఎంత ఛండాలం! సరోజిని ముఖం చిన్న పుచ్చుకొని గబగబా లోపలికెళ్ళిపోయింది. రెండవసారి శంకరం నవ్విన నవ్వు ఆమెకు వినిపించనేలేదు.

"ఏం సత్యం! ఈమధ్య ఎక్కడా కనిపించటం లేదు. పూళ్ళో లేవా ఏం?" అన్నాడు శంకరం.

"ఉన్నానండీ!" అన్నాడు సత్యం.

"ఉండికూడా కనిపించటంలేదేం ? సరోజినికిమల్లే— నువ్వుగూడా-నా ముఖం చూడగూడ దనుకొన్నావా?"

సత్యం పలకలేదు.

"నీకు తొందరపను లేమీ లేకపోతే ఒకసారి పైకి రాగలవా!" అన్నాడు శంకరం.

ఈ ప్రశ్నకు కూడా సత్య మేమీ మాట్లాడలేదు. అసలు శంకరంతో మాట్లాడటమంటేనే సత్యానికి ఏమిటో భయంగా ఉంటుంది. అందులోనూ—ఇంత 'యిది' అయిన తర్వాత మాట్లాడటమంటే అసలే కుదిరిచావదు.

"ఏమన్నా పని ఉందా?" అన్నాడు శంకరం.

'లే' దన్నట్టు తల అడ్డంగా తిప్పి, శంకరం వెనకా తలే అడుగులో అడుగు కలిపాడు సత్యం.

"అట్లా కూచో......ఫరవాలేదు. ఆ మంచంమీద కూచో. నే నిక్కడ చతికిలబడతాను" అని, సత్యానికి మంచం చూపించి, తను కుర్చీలో జారగిలబడి, రెండు కాళ్ళూ మంచంమీద పెట్టాడు శంకరం.

శంకరం బెరుకు బెరుగ్గా కూచున్న సత్యాన్ని చూచి 'ఎందు కలా బెదురుతావు సత్యం! ఇంత పిరికివాడివి రేపు సుందరాన్ని చేసుకొంటే ఎట్లా? ఆమెను చేసుకోవటం మీవాళ్ళ కెవరికీ ఇష్టంలేనట్టు - నా కనుమానంగా ఉంది. నిజమేగదూ?' అన్నాడు.

'ఔనండీ?' అన్నాడు సత్యం.

'అయితే ఏం చేదా మనుకొంటున్నావు?'

సత్యం మాట్లాడలేదు.

"ఆ చేసే దేమిటో నాకు తెలియకూడనిదైతే, చెప్పమని బలవంతపెట్టను. అదేమన్నా రహస్యమా?"

"అబ్బే! ఏ పాడూ గాదు. అసలు ఏం చెయ్యాలో ఆలోచించనే లేదండీ! శతవిధాల మావాళ్ళను వొప్పించటానికి చూస్తాను..."

"అబ్బే! నువ్వు చూడవని కాదు. సహస్రవిధాల గూడా చూస్తావు. చూచినా వొప్పుకోరనుకో. అప్పు డేమిటి చేస్తావు? అదీ నాకు కావలసింది. దాన్ని చెప్పటానికి నీ కేమన్నా అభ్యంతర మున్నదా?అనే నే నడిగిందికూడా.

"ఏం చెయ్యమంటారు?" అన్నాడు సత్యం.

"గొప్ప చిక్కే తెచ్చిపెట్టావు సత్యం! నువ్వీ ప్రశ్న అడుగుతావని తెలిసిగూడా, సమాధానం ఏరిపెట్టుకోలేదు. ఒకటి: మీవాళ్ళను వొదిలి సుందరాన్ని చేసుకోటం. రెండు - సుందరాన్ని వొదిలి, మీ వాళ్ళనే చేసుకోవటం- అదే అదే—మీవాళ్ళలోనే ఉండటం. ఈ రెండు మార్గాల కంటే లేనే లేవు. నువ్వేది యెన్నికచేసుకొన్నా, ఈ రెండిటిలోనే చేసుకోవాలి" అన్నాడు శంకరం. "ఏమోయ్ సత్యం! నీ దగ్గిర సిగరెట్టున్నదా?"

శంకరం సిగరెట్టు కాల్చగా తనెన్నడూ చూడలేదు. అయితే ఈమధ్య అలవాటు చేసుకొన్నాడన్నమాట.

సత్యం సిగరెట్టిచ్చాడు. అగ్గిపుల్ల గీచి తనొకటి వెలిగించాడు. ఆ పుల్లతోనే శంకరంసిగరెట్టుగూడా అంటించాడు.

"థాంక్స్". అన్నాడు శంకరం.

"నో మెన్షన్" అని సత్యం అన్నదీ లేనిదీ శంకరానికి వినపడలేదు.

"అయితే, చూడు సత్యం! నువ్వు సుందరాన్ని గట్టిగానే ప్రేమించావుగదూ?"

ఏ సంగతి చెప్పటానికీ సత్యం సిగ్గుపడ్డాడు.

"ఇక చెప్పఖ్ఖర్లేదు. నువ్వు గట్టిగానే ప్రేమించి వుంటావు...... చూడు సత్యం! ఈ వెధవలోకంలో ప్రతి దానికీ వొక కారణముంటుంది. ఒకోక్కసారి ఆ కారణం చాలా దాపులో ఉంటుంది. ఇంకోసారి మనం కనుక్కోలేనంత దూరంలో ఉంటుంది. నువ్వు సుందరాన్ని ప్రేమించిన కారణం దాపులో ఉన్నదా? దూరంగా వున్నదా? ఎందు కడుగుతున్నానంటే—దాపులో ఉంటే— ఆ కారణం సజావయినదో కాదో చప్పున తేల్చుకోవచ్చు. దూరంలోఉంటే—అది దాపుకు వచ్చిందాకా ఆగవలసి ఉంటుంది."

"సుందరం చాలా అందంగా ఉంటుందండీ! మీరు చూడలేదుగానీ, అచ్చం 'నర్గీసు'లా ఉంటుంది. ఆవిడంటే నా కెంతో ఇష్టం." అన్నాడు సత్యం సిగ్గుపడుతూ.

"బావుంది. అయితే - ఆ అందం ఎంతకాల ముంటుం దనుకొన్నావు సత్యం? రేపు స్ఫోటకం పోస్తే చాలు—ఆ నర్గీస్ ఉత్త దిష్టిబొమ్మలాగ తయారవుతుంది! అప్పుడు

నువ్వు సుందరాన్ని ప్రేమించటానికి అందమనేదే ఉండదు. మరి సుందరం గతేమిటి? అందమునేగదా నువ్వు కోరింది. ఆ అందం కాస్తా తలకిందులైతే సుందరం దిక్కులేని పక్షి కావటంకన్నా, ఇంకో మార్గం ఏమయినా ఉన్నదా?"

సమాధానం చెప్పటానికి సత్యాని కేమీ తోచలేదు. అయినా ఏదో ఒకటి చెప్పాలి. ఈ క్షణంలో వెనకాడితే - అసలుకే మోసంరావచ్చు. సుందరం తనకు దక్కాలంటే ఇప్పుడు తను బీరంగానే మాట్లాడాలి.

"మీరన్నట్లు - సుందరం - దురదృష్టవశాత్తూ, రేపు కురూపి కావడమే జరిగిం దనుకోండి. అంతమాత్రంచేత, సుందరాన్ని ప్రేమించకపోవటం ఎందుకు జరుగుతుంది. ఆవిడ కురూపి అయినంత మాత్రాన - ఆవిడ మనస్సుగూడా కురూపి అవుతుందంటారా? దురదృష్టవశాత్తూ అదిగూడా జరిగిందనుకోండి. అంతగా వక్రించిన మనస్సుగలదాన్ని - నన్నే అంటిపెట్టుకొని ఉండమని - నే నేనాడూ అనను. నాకు కావలసిందల్లా సుందరం సుఖపడటం. ఆవిడ "నన్ను చేసుకొంటేనే సుఖపడతా"నని అనుకొంటున్నది. నేనెందుకు కాదనాలి?" అన్నాడు సత్యం ఉద్రేకంగా.

"భేషూ! బాగా అన్నావు. ఈ అన్నదంతా ఆచరణలో పెట్టగలిగితే - నువ్వు నిరభ్యంతరంగా సుందరాన్ని పెళ్ళిడేసెయ్. నీకు కావలసిన సహాయమంతా నేను చేస్తాను" అని భరోసా యిచ్చాడు శంకరం.

సత్యానికి ఎక్కడలేని సత్తువా వచ్చినట్లయింది. తనను సమర్థించే వా రొక రున్నారు. ఇక భయంలేదు. తను

హాయిగా సుందరాన్ని చేసుకోవచ్చు. అంతకన్నా హాయిగా......

నిజమైన వ్యాపారస్తుడు 'మాయావి' లాంటివాడు. అతని కెన్నో మంత్రాలు, తంత్రాలు తెలిసుంటాయి. మట్టి లోంచి మాణిక్యాలుపుట్టిస్తాడు. ఏమీ లేనిదాంట్లోంచి 'లాభం' పిండుతాడు. అట్లా పిండగలిగినవాడే నిజమైనవ్యాపారస్తుడు. పిండ లేనివాడువ్యాపారంచేస్తున్నప్పటికీ—వాడువ్యాపారస్తుడు కాడు. సీతాపతిగారుగట్టివ్యాపారస్తుణ్ణనిమరోకసారిరుజువుచేసు కొన్నారు. ఆయనకువ్యాపారంలో—ఉత్త వ్యాపారమేకాదు—దాన్ని మించిన 'నైపుణ్యం'గూడా ఉంది. సూరన కవిత్వం లోని అలంకారశాస్త్రంలాగా, చలంగారి టెక్నిక్ లాగా ఆయన నైపుణ్యం యితరులను యిట్టే ఆకర్షించిపారేస్తుంది. వ్యాపారంలోని లగువు బిగువులన్నీ సీతాపతిగారు, నిత్య జీవితంలోగూడా ఉపయోగపెడుతుంటారు. అందువల్ల ఆయనకు - ఏ ఫలితం కలిగినా - యిబ్బడి ముబ్బడిగానే కలుగుతుంటుంది.

సత్యానికి సుందరానికి పెళ్ళిచేశాడు. దీనివల్ల ఆయనగారు ముఖ్యమైన పనులు రెండు మూడు సాధించారు. ఒకటి సుందరంతండ్రినుండి కట్నం గుంజాడు. ఆ కట్నం తీసుకోవడం సత్యానికేమీ యిష్టంలేదు. అయినా సత్యం తలూపాడు. పూపకపోతే సుందరం తనకు దక్కదు. సుందరం తండ్రి కటికి దరిద్రుడయినట్లయితే యేమోగానీ, యింత వున్నవాడు. పైగా ఈనాటికీ ఆర్జిస్తున్నవాడు. అటువంటి వాడినుండి పదివేలు కట్నం తీసుకోవటం అట్టే ఆక్షేపణీయం

కాదు. సుందరంగూడా ఈ విషయాన్ని గురించి అంతగా పట్టించుకోలేదు. సత్యంలాంటి మొగుడు - అందులోనూ తనకోసం వెర్రులెత్తుకొని తిరిగేవాడు - పదివేలల్లో దొరకటమంటే—అది అదృష్టంకిందే జమ.

రెండోది ప్రేమించిన అమ్మాయితోనే కొడుక్కు-ముడిబెట్టాడు. ఈ రెండో విజయంతాలూకు ఘనత మొదటి దాంట్లోనే ఉన్నది. పోతే మూడోది - ఇది చాలా ముఖ్యమయినది. శంకరం తనంటే ఎడమొఖం పెడమొఖంగా ఉంటున్నాడు. తన స్పర్శ అంటేనే అతనికి గిట్టటల్లేదు. లక్షణమైన అల్లుడు ఇంట ఉంటేగూడ - అతన్నేమాత్రం తను ఉపయోగించుకోవటంలేదు. ఇది తన వ్యాపార దక్షతకే తీరని కళంకం. శంకరం తన మాట వినటానికి ముందు-తను- అతనిమాట వినాలి. అందువల్ల శంకరానికి తనమీద సదభిప్రాయం కలిగే అవకాశమున్నది. అట్లాంటిది కలిగినట్లు ఏ మాత్రం పొడగట్టినా, శంకరం చిత్తుఅయినాడన్నమాటే! అందుకే- ఈ వివాహం-కేవలం శంకరంమాట విని చేసినట్లే చేశాడు.

అయితేనేం? సీతాపతి అదృష్టహీనుడు. ఆయన గ్రహాలన్నీ యీ మధ్య వక్రిస్తున్నాయి. ఇంకో ఆరునెలలకు పెసలధర ఎంత పలుకుతుందో చూచాయగా చెప్పగలిగిన సీతాపతి - మరో అరగంటకు తనింట్లో ఏమి జరుగుతుందో చెప్పలేకపోతున్నాడు. ఎట్లా చెబుతాడు? ఈ క్షణాన ఆ ఇంట్లో ఒక్క ఖూనీలు మినహా ఏమి జరగటానికైనా కావలసిన పరిస్థితులున్నాయి. ఒకళ్ళకొకళ్లకు మధ్య

ఉండవలసిన సంబంధాలే లేవు. ప్రతిమనిషీ మరొకణ్ణి శత్రువులాగా చూడటం నేర్చుకొన్నాడు. ఈ అవ్యవస్థకు కారణమేమిటో యెవ్వరికీ తెలియటంలేదు. ఈ కొంపను వొకదారికి తెద్దామని సీతాపతిగారు విశ్వప్రయత్నం చేశారు. ఆయన ప్రయత్నాల్లో వొక్కటిగూడా అక్కరకురాలేదు.

శంకరం మామూలు పద్ధతిలోనే నడుస్తున్నాడు. అతగాడా గదిని విడవలేదు. నూతనదంపతులకుగాను పైభాగంలోనే మరోగది ఏర్పాటుచేశాడు శంకరం. భర్త పైగది ఏర్పాటుచేస్తున్నాడు కనుక తను కిందిగది ఏర్పాటు చేయాలని సరోజిని మహా ప్రయత్నంచేసింది. సత్యం ఒప్పుకోలేదు. ఆవెంటనే సుందరంగూడ వొప్పుకోలేదు. ఇదంతా చూస్తుంటే సరోజిని కొక అనుమానం తట్టింది. శంకరం తన మీద కక్ష సాధింతామని సత్యాన్ని, సుందరాన్ని తనపక్షం చేసుకొంటున్నాడా? లేకపోతే ప్రేమ వివాహంలో నమ్మకం లేకపోయినా సుందరాన్నే చేసుకోమని సత్యానికి పురి ఎక్కించటం యెందుకు? సత్యం ఏ వెంకమ్మను - ఆయన భాషలో ఏ వెంకమ్మను చేసుకుంటేమట్టుకు తనకేం వొరుగుతుంది? సుందరాన్ని చేసుకోవద్దని తను చెప్పింది. చేసుకోమని శంకరం ప్రోత్సహించాడు. అంటే తనేదైతే చెబుతుందో దానికి వ్యతిరేకమయినదే శంకరం చేస్తున్నాడన్న మాట. తద్వారా తన కక్ష తీర్చుకొంటున్నాడన్నమాట. ఇప్పుడు సత్యాన్ని, సుందరాన్నిగూడా పైకే పిలిపించుకొంటున్నాడు. దానివల్ల శంకరం చాలాచాలా సాధించవచ్చు. వాళ్ళిద్దరి ఆనందానికి తనెట్లా కారణభూతుడో బాగా నూరి

పోయొచ్చు. తనేగనుక పట్టుబట్టకపోతే, ఈ వివాహం కానే కాదని ఊదరగొట్టవచ్చు. ఒకే అబద్ధం పాతికసార్లు చెబితే అదే నిజమవుతుంది. ఈవిధంగా శంకరం తనకు వ్యతిరేకంగా వొక శత్రుకూటమిని తయారుచేస్తున్నాడు. అదను చూచుకొని ఎప్పుడో ఈ బలగాన్నంతా తనమీద ప్రయోగిస్తాడు. ఇంత ప్రయత్నమూ చేయటానికి తను శంకరానికేమి ద్రోహంజేసింది?

ఏమిచేసిందో సరోజినికి జ్ఞాపకంరాలేదు. ఇక జ్ఞాపకం తెచ్చుకునేందుకు ప్రయత్నించటం అనవసరం. ఏమో! ఒక వేళ తనకు తెలియకుండా యేమన్నా చేసేఉన్నదేమో, శంకరాన్ని కనుక్కొంటే అన్నివిషయాలు తేలిపోతాయి. ఈ అభిప్రాయంతోనే వొకనాడు శంకరాన్ని అడిగింది.

"నువ్వు నాకు ద్రోహంచేశావని యెవరన్నారు? నేనెవరితోటీ, ఎప్పుడూ అన్నట్లు జ్ఞాపకంలేదు." అన్నాడు శంకరం నిశితంగా.

"మీ రన్నారని కాదు. నా అంతట నేనే అంటున్నాను. ఒకవేళ తెలియకుండా నేనేమన్నా చేశానేమో తెలుసుకొందామని—"

"అసలు నీ కా పాడుఅనుమాన మెందు కొచ్చింది సరోజా? నువ్వు నాకు ఏదో చేసిఉంటావని ను వ్వెందు కనుకొంటున్నావో నా కర్థంకావటంలేదు. నామట్టుకు నేనెప్పుడూ అట్లా అనుకోను. మీదుమిక్కిలి అట్లాఅనుకొనేవాళ్లంటే నాకు అసహ్యం" అన్నాడు శంకరం.

"మీ చేష్టలుచూస్తుంటే నా కట్లాగే అనిపిస్తున్నది"

"ఏమని?- నువ్వేదో నన్ను అఘాయిత్యం చేసినట్లా? నాలో యేమిచూచి నువ్వాట్లా అనుకొన్నావు సరోజా?" అన్నాడు శంకరం.

"చెబుతాను. మా అన్నయ్య, వదినా అక్కడున్నారేమో చూడండి" అన్నది సరోజిని మెల్లిగా.

శంకరం చూచివచ్చి "లేరు" అన్నాడు.

"వస్తారేమో చూస్తుండండి" అన్నది సరోజిని.

"ఎందుకు?" అన్నాడు శంకరం యిదేమీ అర్థంగాక.

"చెబుతాను. వాళ్ళు వింటే బావుండదు."

శంకరం ఫక్కున నవ్వాడు.

"అయితే నువ్వుచెప్పేది నిజమయిఉండదు. ఎందుకంటే- నిజమే చెబుతున్నప్పుడు- నువ్విట్లా భయపడవలసిన అవసర మేమున్నది?"

"నేను చెప్పేదేమిటో వినకుండానే మీరు-నాది అబద్ధమంటుంటిరి. ఇక నే నేంచెప్పను?"అన్నది సరోజిని రవ్వంత ఆగ్రహంగా.

"వింటాను. ఒకవేళ నేనే పొరబాటేమో!"అని శంకరం వినటానికి సిద్ధపడ్డాడు. సరోజినికి ఎక్కడ ప్రారంభించాలో తెలియలేదు.

"ఎందు కనుకొన్నానంటే—" అని మొదలెట్టింది.

"ఏమని?"

"అదే- మీకు నేను ఏదోచేశానని-"

"ఓహో!" అన్నాడు శంకరం లింకుఅందుకొని.

"మీరుచేస్తున్న అన్నిపనులూ నాకు వ్యతిరేకంగానే చేస్తున్నారు. ఎక్కడిదాకానో యెందుకు? మా అన్నయ్యకు నేను కిరిందిగది యేర్పాటుచేశాను. కాదుగూడదని మీరు పైకి లాక్కొచ్చారు. సుందరాన్ని చేసుకోవద్దని సత్యానికి నేను చెప్పాను. మీరు పట్టుబట్టి సుందరాన్నే వాడికిచేశారు ఇట్లాంటివి బోలెడున్నాయి. వీటినిబట్టి నేనేమనుకోవచ్చో మీరే చెప్పండి!" అన్నది సరోజిని.

అప్పుడు ఆమె మాట్లాడుతున్నపద్ధతి చూస్తే శంకరానికి చాలా జాలేసింది. కానీ దాన్ని బైటపడనివ్వలేదు.

"నీ సందేహాలు వింటుంటే నీ మనస్సు మహా కశ్మలమయంగా ఉన్నట్టు నా కనిపిస్తున్నది. ఎదటివాడు ఏపని చేసినా అందులో నీ మనస్సుకు దుర్మార్గమే కనిపిస్తుంది. అంటే నీ మనస్సు చాలా జబ్బుస్థితిలో ఉన్నదన్నమాట. నీ మనస్సునుబట్టే ఎదటివారిలోని మంచి చెడ్డలు నీకు తెలుస్తుంటాయి. ఒక బాటసారిని చూచి దొంగ, జూదరి, తాగుబోతు, వ్యభిచారి. పరివ్రాజకుడు ఏమనుకొన్నదీ నువ్వు చిన్నప్పుడు చదివేఉంటావు. నిజానికి వాళ్ళందరనుకొన్నదీ నిజమే! వాళ్ళకున్న సంస్కార మటువంటిది. మరి నువ్విట్లా అనుకొంటున్నావంటే నీ సంస్కారా న్నేమని పిలవాలో నువ్వే చెప్పు!" అన్నాడు శంకరం కాసింత తీవ్రంగా.

సరోజిని వంచినతల ఎత్తలేదు. సమాధానమూ ఇవ్వలేదు. నేలవేపు చూస్తూ నిలబడ్డది.

"అమ్మచెప్పినా వినకుండా నువ్వు నన్నే చేసుకొంటానని మూర్ఖించావు. లక్ష కారణాలు మీ అమ్మ నీకు

చూపించేఉంటుంది. నువ్వు విన్నావా? లేదు. పది లక్షల కారణాలు చూపించినా వినవు. ఇంకా పట్టుబడితే, నాతో లేచివచ్చేదానివి. అవునా? ఎందుకలా మొఖం చిట్లించుకొంటావు సరోజా! నే నంటున్నది యిప్పటిసంగతికాదు. అలనాటి విషయం. ఔనుగదా! అయినప్పుడు పదిలక్షల కారణాలు చూపించి, నువ్వు సత్యాన్ని ఆపగలవా? నువ్వు దేనినైతే లక్ష్యపెట్టలేదో, సత్యం దానినే లక్ష్యపెడతాడని నువ్వనుకోవటమే పొరబాటు. ఆ స్థితిలో ఎవ్వరున్నా అంతేనేమో! కాదుకూడదని సత్యంమనస్సు నెందుకు నొప్పించాలి? చేసేది సజావయినపని కాకపోయినా, అందులోనే రవంత నీతి తగులడేటట్లు చేస్తే బాగుండేది. నువ్వాపని చెయ్యలేదు. నేనుచేశాను. కర్మకాలి సుందరం రేపు కురూపిగానో, అంధురాలుగానో అయితే ఏమిటన్నాను. వాగ్దానమిచ్చాడు. అవన్నీ సత్యం ఆచరిస్తాడని నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు. ఇప్పుడూ అనుకోవటల్లేదు. కాకపోతే అతని కొకనూతన వివేచనమిచ్చాను. కేవలం ప్రేమమీదే కాకుండా, కొంత ఆత్మసంస్కారంగూడా కావాలన్నాను. అది యేనాటికైనా మీ అన్నకు మేలుచేస్తుందేగాని, కీడుచెయ్యదు. పోతే—" అని శంకరం ఆగాడు. అతనిగొంతు కోలమారింది. లేచి కూజావైపు నడుస్తున్నాడు. సరోజిని చప్పున వెళ్ళి వొక గ్లాసెడు నీళ్ళు వొంచి శంకరాని కిచ్చింది.

పైన ఉండటం, కింద ఉండటం చాలా సాదాసైన విషయం. మనలోమాట.. ఒక్కటడుగుతాను, నిజం చెప్పు సరోజా! మన పెళ్ళయిన కొత్తలో మన మీ పైభాగమే

కావాలని కోరుకున్నాము. మీ అమ్మ చెబితే నువ్వు విన్నావా? ఆమెతో పోట్లాడి మరీ ఈగది ఏర్పాటుచేశావు. అంటే కిందకంటే ఇక్కడేదో అధికం ఉన్నట్లేగా! ఆదే, మీ అన్నయ్యకు నేనిచ్చాను. సత్యంగూడా కుర్రవాడు. అందు లోనూ ప్రేమించినపిల్ల. మన్మథుడు వట్టి దిక్కుమాలిన వెధవని నీకుమట్టుకు తెలీదా సరోజా?..."

ఈ మాటలు యింకెవరన్నా వింటే నవ్వేవారేమో గాని, సరోజినిమట్టుకు నవ్వలేదు. ఆమెముఖం కందగడ్డలాగా అయింది. కోపం కళ్ళల్లో బుసలుకొడుతోంది. గిరుక్కున తిరిగి, ధరాలున కిందికి వెళ్ళిపోయింది. శంకరం నవ్వాడు.

ఒక రోజు మధ్యాహ్నం కిందనుండి ఏవో కేకలు వినిపించాయి. శంకరం చెవులు దొరగించి విన్నాడు. ఆ గొంతు రాజమ్మగారిది. ఆవిడ కూతురుమీద కేకలు వేస్తు న్నది.

"బావుంది వరస. తండ్రి కొడుకుమీద - తల్లి కూతురుమీద" అనుకొన్నాడు శంకరం.

కిందనుండి సరోజినిగొంతు వినిపించింది. "నా వల్ల గాదు; నే నీ చాకిరి చెయ్యను. నా వంట్లో నలతగాఉంది. చేత నయితే నీ కోడల్ని పిలిచి చేయించుకో. లేకపోతే పనిమని షిని పెట్టుకో. ఈ రోజునుండీ నేను చిన్నమెత్తుపని ముట్టు కోను." అని తెగేసి చెప్పింది సరోజిని.

"ఒక్కదానికీ ఈ పనంతా అవుతుందిటే?" అన్నది రాజమ్మ.

"కాకపోతే నీ కోడల్ని పిలుచుకో." అన్నది సరోజిని.

ఈ మాటలన్నీ శంకరానికి వినపడ్డాయి. "దిక్కు మాలిన అసూయలు. తనకంటే సుందరం సుఖంగా ఉంటున్నదని ఇది యేడ్చిపోతోంది. తనుమాత్రం సుఖంగా ఎవరుండొద్దన్నారు?" అనుకొన్నాడు శంకరం.

ఇది జరిగిన రెండు మూడు నిమిషాలకల్లా సరోజిని పైకి వచ్చి, సత్యంగదిముందు నిలబడి, "వదినా! మా అమ్మ పిలుస్తున్నది" అన్నది.

సుందరం వాకిట్లోకి వచ్చి "ఎందుకూ?" అన్నది.

"ఏమో తెలీదు. వెంటనే రమ్మన్నది"

"ముందు నువ్వెళ్ళి, ఆ పనేమిటో కనుక్కో-నిరా. ఆ తరువాత దానికోసం నేను రావాలో రానక్కర్లేదో చెబుతాను." అన్నది సుందరం.

సరోజినికి కోపం వచ్చింది.

"మరేమీలేదు వదినా! నా కేమో వంట్లో సుస్తీగా ఉన్నది. ఇంటెడు చాకిరీ అమ్మ వొక్కతే చెయ్యలేదు. కాస్త చెయ్యి ఆసరాగా ఉండటానికి రమ్మంది" అని అసలు సంగతి బైటపెట్టింది సరోజిని.

"ఈ మాట చెప్పడానికి, నీ కేమీ తెలియదంటావేం!—వెళ్ళు. నేను రానని చెప్పు" అన్నది సుందరం.

సరోజిని హడలిపోయింది. సుందరం ఇటువంటి మాట అంటుందని ఆవి డెప్పుడూ అనుకోలేదు. తనను చేసుకోవద్దని సత్యంతో చెప్పినందుకుగాను, పగతీర్చుకొంటున్నదానిలా కనిపించింది సుందరం. అయితే శంకరం తన ప్రయత్నంలో కృతకృత్యు డవుతున్నా డన్నమాటే!

"అట్లా చూస్తావేం సరోజా! నేను రానని చెప్ప లేదూ? వినపడలేదా యేం?... నువు మిర్రి మిరి చూచినంత మాత్రాన నా కేమీ భయంలేదు. నే నేమీ దాసీదాన్ని కాదు పనిచెయ్యటానికి. పెద్దది—అత్తగారికి తెలియకపోతే- కనీసం నువ్వైనా చెప్పి ఉండవలసింది. కాకపోగా - నువ్వే నన్ను పనిచెయ్యటానికి రమ్మంటున్నావు. ఏమిటిది?" అన్నది సుందరం రవంత కంఠం పెద్దదిచేసి.

సరోజిని యిక కోపం ఉండబట్టలేకపోయింది. దాపు లోనే శంకరంగది ఉన్నది. బహుశః అత నీ మాటలన్నీ విన్నా వినవచ్చు. ఎంత అవమానం!!

"అయితే- నువ్వీఇంటిని పరిపాలిద్దామని వచ్చావా వదినా?" అన్నది సరోజిని.

"కాదు. ఆ బొంకరబందీమట్టుకు నా కెందుకు? నా కట్లాంటి బాధ్యతలేమీ లేవు."

"అయితే నీకున్న బాధ్యతలేమిటో చెప్పు. ప్రతిదానికీ నిన్ను పిలవకుండా- నీ బాధ్యత లొచ్చినప్పుడే పిలుస్తుం టాను. అనవసరమైన శ్రమ నాకూ కొంత తప్పుతుంది" అన్నది సరోజిని కసిగా.

"నా విషయంలో నీ కే శ్రమా అక్కర్లేదు సరోజా. నా బాధ్యతలేమిటో నాకు తెలుసు. అవి నీవు జ్ఞాపకం చేయ నవసరంలేదు." అన్నది సుందరం.

"ఇన్నిటికీ నువ్వు పనిచెయ్యటానికి రానట్లేగా సుంద రం? ఇది ఖరారేనా?" అన్నది సరోజిని.

"రాను. రావలసిన అవసరం నాకులేదు. పదివేలుపెట్టి నేను మొగుణ్ని కొనుక్కొన్నాను. ఆయన ప్రాథేయపడ్డాడు గనుక- కొంతకాలం ఆయనింట్లో ఉండటానికి వొప్పు కొన్నాను. ఇక్కడ ఉండటానికి నాకు మనస్కరించకపోతే ఆయన్ని చేతపట్టుకొని యింకోచోటి కెడతాను. మీ వస్తువును కొన్నది నేను. కేవలం అతిథిగా నేనిక్కడఉంటున్నాను. నన్ను పనిచెయ్యమనటానికి ఎవ్వరికీ హక్కులేదు. ఆ మాట కొస్తే మీరంతాకలిసి నాకు చాకిరీచెయ్యాలి. ఎందుకంటావా?- నా పదివేలూ మీరందరూకలిసి తింటున్నారు గనుక. అర్థమైందా వదినమ్మా?"

సుందరంగొంతు ఆగింది. ఘంటానాదం తరువాత దేవాలయంలో ఉండే ప్రశాంతతలాంటిది అక్కడ వెలిసింది. సుందరం చెమటతుడుచుకొంటూ లోపలికెళ్లి తలుపు వేసుకొంది. సరోజిని బిక్కచచ్చిపోయి వెనక్కిమళ్ళింది. మెట్లు దిగుతున్నప్పుడు శంకరంనవ్వు ఆమెకు వినిపించింది. అక్కడే కుప్పలాగా కూలబడ్డది సరోజిని.

అయితే ఈగొడవ యింతటితోనే అయిపోలేదు. అమ్మా, చెల్లెలూ కలిసి సత్యానికి బాగా నూరిపోశారు. వాడు పెళ్లాంమీద ధాముధూములుచేశాడు. సుందరం జంకలేదు. అన్నమాట అన్నానని ఒప్పుకొన్నది.

"ఎందుకన్నావ్?" అన్నాడు సత్యం కోపంగా. అట్లాంటిగొంతు సత్యానికున్నదని - సాధారణంగా ఎవ్వరూ అనుకోరు.

"నేను పనిమనిషినికాను గనక - కానని చెప్పాను. కాకపోయినా, అవునని చెప్పినట్లయితే, మీకు సంతోషంగా ఉండేది కదూ?" అన్నది సుందరం.

"వాళ్ళమనస్సు నెందుకు కష్టపెట్టాలి? పోనీ పదినిమిషాలు అటూ ఇటూ చెయ్యాడించివస్తే తీరిపోయేది... అయినా ఈమధ్య నీ నోరు మరీ పెచ్చరిల్లిపోతోంది. దానికొకసారి తగినశాస్తి చేయాలి. లేకపోతే అది ముందుముందు మరీ పెచ్చరిల్లిపోతుంది" అన్నాడు సత్యం.

"మనస్సులనేవి అందరివీ వొకటే!" అన్నది సుందరం. "నా మనస్సును వాళ్లుమాత్రం కష్టపెట్టవచ్చా? ఈ లెక్క ప్రకారంచూస్తే, మీవాళ్ళ నోళ్ళుగూడా పెచ్చరిల్లినయ్యనేగా..."

"సుందరం!" అని గట్టికేకా, ఆ వెంటనే దెబ్బ శంకరానికి వినిపించాయి.

అతను బైటికి వచ్చాడు. అప్పటికే సత్యం గదివెలుపలికొచ్చి నుంచున్నాడు. శంకరం అతన్ని రెక్కపట్టుకొని పిట్టగూడు దగ్గరకు తీసుకొచ్చాడు. ఇద్దరూ అక్కడ చతికిలబడ్డారు.

"ఇంద! సిగరెట్టు కాల్చు." అన్నాడు శంకరం తనొకటి నోట్లో పెట్టుకొని, పెట్టె సత్యంవేపు చాస్తూ.

"నాకొద్దండీ!" అన్నాడు సత్యం దిగులుగా.

"ఫరవాలేదు కాల్చు" అని తను ముట్టించి అగ్గిపుల్ల సత్యానికిచ్చాడు. సత్యం ముట్టించనేలేదు. శంకరంగూడా బలవంతంచెయ్యలేదు.

ఆకాశంనిండా చీకటి తెర కమ్మింది. వడగళ్ళలాటి చుక్కలు కునుకుతున్నాయి. సన్ననిగాలి, బరువైన ప్రశాంతత.

శంకరం మెల్లగా గొంతువిప్పాడు.

"నువ్వు పిరికివాడివి సత్యం! నువ్వు దేన్నిగురించీ ఆలోచించవు. నీ కది చాతకాదు. నీ సంస్కారంగూడా అంటే మంచిదిగాదు. నువ్వానాడు నా గదిలో కూచుని ఏమిటేమిటో అన్నావు. అవన్నీ నువ్వు చేస్తావని నే నేనాడూ అనుకోలేదు. కానీ, అట్లాంటి జ్ఞానవాహినులు ఉన్నాయనైనా నీకు తెలిసినందుకు సంతోషిస్తున్నాను. అందుకే, అప్పుడే నేనన్నాను; 'నువ్వివన్నీ ఆచరణలో పెట్టగలిగితే...' అని.

"సుందరంకోసం అమ్మనూ, నాన్ననూ, అన్నిటినీ వొదులుతానన్నావు. ఆమె సుఖమే నీ సుఖ మన్నావు. ఆమె సుఖపడటంకంటే నీకు కావలసిందేమీ లేదన్నావు. మాటవరసకు వీటిల్లో వొక్కటైనా నువ్వు ఆచరించావా? సుందరానికి ఊరికే అట్లా కూచోవటం సుఖం. ఆమె సుఖాన్నే కోరుతున్న నువ్వు చేసిందేమిటి? ఆమె చెయ్యనన్న పనిని ఎందుకు చెయ్యలేదని అడుగుతున్నావు. నీకు అంతరాత్మ అంటూ ఒకటి లేదు. ఉన్నా దానికి అభిమానం లేదు. ఆత్మాభిమానమున్న ప్రతివాడూ, ఎదటివారి ఆత్మాభిమానాన్ని కించపరచాలని చూడడు. ఎవరినుండైనా దానికి అపాయం వచ్చేటట్లు ఉంటే ఎదుర్కొంటాడు. ఒకరకంగా చూస్తే సుందరం నిన్ను పదివేలకు కొన్నట్లే! ఆ మాటే ఆమె అన్నది. తను నిన్ను కొన్నదిగనక, పనిమనిషిలాగా చాకిరీ చెయ్యమన్నది. ఆమాత్రం ఆత్మాభిమానం ఆమెలో

ఉండటం నువ్వు సహించలేదు. ఎందుకంటే నీకది లేదు. ఉంటే దానివిలువేమిటో గ్రహించేవాడివి...

"నిన్నూ సరోజనూ నేను అర్థంచేసుకున్నాను. మీ అంత స్వార్థపరులు ఇంకొకరు లేరు. సుందరాన్ని తప్ప ఇం కొర్ని చేసుకోనని నువ్వన్నావు. శంకరాన్ని తప్ప మరొకర్ని చేసుకోనని సరోజిని అన్నది. అట్లా పట్టుపట్టడంవల్ల ఇతరు లెంత ఖేదపడవలసివస్తుందో మీ రాలోచించరు. మీకు కావలసిందల్లా మీ సుఖం! మీ సౌభాగ్యం!! మీ మనస్సు లకు బాగా జబ్బుచేసింది. అవి ప్రతివారిలోను, ప్రతిదాం ట్లోను తప్పులే చూస్తున్నాయి. సాధ్యమయినంత త్వరలో వాటిని బాగుచేసుకోండి. లేకపోతే అవి విషఫలితాలనిస్తాయి. అవి బాగుపడ్డదాకా మీరు సుఖపడలేరు. మరొకర్ని సుఖ పడనివ్వరు. ఎదటివారికోసం కాకపోయినా, కనీసం మీకోస మన్నా వాటిని కాస్త శుభ్రంచేసుకోండి..."

సత్యం వంచినతల యెత్తలేదు. శంకరం యెత్తిన తల దించలేదు.

"చాలా పొద్దుపోయింది. వెడదాం లే!" అన్నాడు శంకరం.

సత్యం నిర్జీవంగా లేచాడు. గాలిలో తేలిపోతున్న వాడిలాగా మెట్లుదిగి కిందికి వెళ్ళిపోయ్యాడు. శంకరం తన గదిలోకొచ్చి తలుపుకు గడియవేశాడు. మరో పావునిమిషం తర్వాత - సుందరం గడియవేసుకొన్నట్లుగా శంకరానికి వినిపించింది.

ఉదయం ఎనిమిది గంటలు కొట్టింది గడియారం. సరోజిని తుళ్ళిపడి లేచింది. ఇంతసేపూ ఆమె-రాత్రి శంకరం చెప్పిన మాటలనుగురించే ఆలోచిస్తున్నది. ఆలోచించిన కొద్దీ, అవన్నీ నిజంగానే కనిపిస్తున్నాయి సరోజినికి. ఏదో శక్తి నిద్రమేలుకొంటున్నట్లుగా ఆమె భ్రమించింది. బహుశః అది నిజమేకావచ్చు.

చప్పుచప్పున టిఫిను, కాఫీ, మంచినీళ్ళూ పట్టుకొని ఆమె మేడమీదికొచ్చింది. శంకరం గదితలుపు దగ్గరగావేసి ఉంది. ఇంకా నిద్రలేవలేదుగావును. రాత్రిల్లా ఈవిషయం గురించే వీరూ ఆలోచిస్తున్నారేమో! శంకరాన్ని దభాటుగా లేపబుద్ధికాలేదు. జాగ్రత్తగా పళ్ళాన్ని పట్టుకొని, మెల్లిగా - కాలితో తలుపును తోసింది. శంకరం లేడు. బహుశః- పళ్ళుతోముతూ- ఆమూల కెళ్ళాడేమో! సరోజిని టిఫిన్‌పళ్ళాన్ని డ్రాయరుమీదపెట్టి, గది బాగుచేద్దామనుకొన్నది. ఆమె కంటికి శంకరం తాలూకు వస్తువు ఒక్కటీ కనపడలేదు. కళ్ళు తుడుచుకొని మళ్ళాచూచింది. చూచినా లేనివస్తువు లెట్లా కనిపిస్తాయి? దురదృష్టవశాత్తూ సరోజిని కొక దౌర్భాగ్యపు టనుమానం కలిగింది. ఆమె చకచకావెళ్ళి సుందరంగదితలుపులు నెట్టింది. ఆ వెంటనే సరోజిని కుప్పలాగా కూలబడిపోయింది. పాపం! సరోజిని!!